

1^a
34897

num. 32. cap. 6. num. 43.

~~1^a 32 8 70~~

DIATRIBA.

EPISTOLARUM FASCICULUS,
quibus animi defæcandi gratia

INVICEM OLIM COLLUDEBANT

JOANNES DE MIRANDA ET OQUENDO,
*Regio Hispalensi Fisco nunc recens præfectus,
Joannes Cid Suarez de Rivera Veterum Prudentia
Salmantini Doctores,*

ET

JOANNES GONZALIUS DE DIOS,
apud ipsos Salmantinos amœniorum Musarum
Primarius Antistes:

*Es de va lib.^a del D.^o Col.^o de la Comp.^a
de Tho de Sat.^a* A QUO

NUNC DENUO COLLECTA PUBLICI JURIS
fiunt

SUB AUSPICIIS, ILL^{mi} D. D. ANDREÆ
Gonzalez de Barcia in Supremo Castellæ
Senatu Regii Consilarii
& integerrimi Patricii.

SALMANTICÆ, Ex Officina Typographica ANTONII
JOSEPHI VILLARGORDO. Anno 1737.

DIATRIBA.

ET ISTOLARUM FASCICULUS

INVICEM OLIM COLLUDERANT

JOHANNES DE MIRANDA ET QUENDO
Regio Hispanica. Fata ante recentia
Joannes de S. Joannes de Regio Hispanica

ET

JOHANNES GONZALEZ DE DIOS

A QUO

NUNC DENUO COLLECTA PUBLICI JURIS

SUB AUSPICIIS, ILLI D. D. ANDREAE
Gonzalez de Barcia in Supremo Castellae
Senatus Regii Consilarii
& integerrimi Patricii.

SALMANTICAE, ET OFFICINA TYPOGRAPHICA ANTONII
JOSEPHI VILLARGORDO, ANNO 1717.

ILLUSTRISSIMUM DOMINUM

D. ANDREAM

GONZALEZ DE BARCIA,

IN SUPREMO CASTELLAE SENATU REGIUM

Consiliarium & integerrimum Patricium

DOCT. D. JOANNES GONZALEZ DE DIOS,

bonarum literarum apud Salmantinos primarius

Professor, quamplurimum salvere.

Tsi non levi usquequaque in-
dignatione, Vir scitissime, ho-
munculorum quorundam gerg-
ras auribus fensi, nostratibus
vilissimam jam diu esse bo-
narum, ut ajunt, literarum curam, ac vel-
uti communi nostrae gentis placito, damna-
tam Latinam suavitatem è sedibus Hispani-
cis paulatim aufugisse uno ferè ore expro-
brantium; tamen non acerbis stomacho
commoto exarsi, donec & inter eos vulgò

* 2

quo-

quoque ferri animadverti, malignum hunc cometen influxu suo ne quidem amœnioribus Musarum hortis pepercisse, Salmantica, inquam, nostræ. Et quidem liberius in hos placebat invehî nebulones, si quandoque sapere sperarentur. Unus hic tamen prodit Epistolarum fasciculus, quo interea falsitatis, ignorantia, aut, siquid turpius est, publicè convincantur. Brevi numero tot tantaque abditissimæ eruditionis mysteria pandunt; nitidissimo ita dicendi genere & pollent, & porro valent, ut (si nostras exceperis) nihil aptius, nihil profligando superiori errori convenientius facillè invenias. Authores habent DD. Mirandam, & Cidium Jureconsultos, sublimioris ac delicatioris adeo mentis viros, ut vel conspectum eorum vulgaria quæque territa fugiant. Quidquid in hoc scribendi genere hactenus aut ab iis prodit, aut nunc etiam prodire videmus, quamdam ita Romanorum redolent majestatem, ut his purissimis floribus assuetus nasus, cætera quæque velut allia fastidiat. Sanè non uno sæculo divina ferè hæc ingenia ornando orbi natura & præparat, & producit; nec nisi multo sæculorum sudore lampades hæc accendantur orbi illuminando.

Cum

Cum ergo, impari mehercle virtute, potentissimi Philippi Regis nostri jussu, ita maximo suadente Senatu, amœnis Musis colendis primarius apud Salmantinos sum Sacerdos destinatus, magna quidem cura ac amicorum quorundam usus operâ vix obtinui, ut tantilla hæc sapientissimorum DD. hujus generis scripta ad me pervenissent: quæ nihilo secius apud me servantur, quam quæ Bibliothecæ nostræ ingentem quandoque paritura gloriam existimem. Quin & gratius nihil me Musis ipsis fecisse unquam judico, quam optimè meritorum alumnorum labores, tantum non intra suorum Authorum crudelem modestiam perituros, asseruisse. Hinc in majorem assurrexisse molem libellus hic neutiquam potuit. Accuratiore ac pretiosiora quæ apud eos extant opera, avida mente salutamus, manibus contrectare non licuit; sollertissimè quippè, quam cæteri ferè mortales per avia quæque & invia ambiunt gloriam, ii & sincerè detrectant, & planè fugiunt. Et, heu! vereor, iratissimos mihi brevi futuros, qui quæ maximè vellent ignorari, tanquam familiaria & domestica, in publicam, ipsis misimus inconsultis! Atqui plus me gentis nostræ honori, quam terrori huic, alio-

alioqui justissimo, tribuere æquum est. Siquid
deinde tantorum virorum placitura indigna-
tione dignus extitero, obdurato me sciant animo
perlarurum. Dummodo scribere porro pergant,
vel in me unum acutissimos calamos contor-
queant. Numquam sanè efficient, quin etiam
ipsorum iram (tantum scriptis constet) odisse,
aut minus amare possimus. Denique libellum
hunc nomini tuo sacrum dixi, qui unus mise-
rabilis hujus sæculi mordacitatem possit cohi-
bere. Quo enim tuo, ac sapientum omnium
plausu illustrior evadet, eo magis insipien-
tum vulgi invidiæ patère necessum est. Ad hæc
hujus generis opellæ, si planè sentirent, etiam
nullo mandante, sinum tuum appeterent, ac in
illum libentissimè convolarent; unus ferè quippè
restas, qui non placido tantum vultu, sed &
animo, sed & corde, mentium harum subli-
miorum nitidissimos partus & foves & faves.
Cæteri omnes, quos post exutam priscorum
sæculorum rusticitatem, politioris eruditio-
nis cura tangit, licet sub sæculo Hispaniæ nos-
træ felicissimo plurimi sint, gloriantur certè,
ac, ubi hujusmodi opellas manu terunt, gentis
suz largissimè honori plaudunt; sed nihil re-
juvant: atque, etsi maximè, nutu tantum, earum

rum authores in beatiorum atque honoratio-
rem vitam possint asserere, facilimè sub in-
gratissimo oblivionis pulvere marcere sinunt.
Tuis ergò auspiciis prodeat fasciculus hic, qui
illum grato, ut soles, vultu excipias, Hispano
honori plaudas, atque Authores suos, dum tibi
serum in cælum reditum votis expetunt, po-
tentissima protectione foveas. Salmanticae ex
Musæo nostro Postridie Kal. Novemb. ann.
MDCCXXXVII.

Rmi.

†
IHS.
Rmi. P. SALVATORIS OSSORIO;
Societat. Jesu Salmantine Academiae
Doctoris Theologi Censura.

Commissum hunc à Regio Castellæ Senatu
Epistolarum Fasciculum à Magistro D.
Joanne Gonzalez de Dios pulchrè collectum
evolvi, perlegi, sedulò recognovi: dumque
nostra cum priscis interdum contuli, similitima
comparavi. Illud in hoc opere à Triumviris ex-
posito verissimum inspexi, quod in cunctis in-
solitum experiaris: vetustam scilicet Latini ser-
monis puritatem nostro tempore restituere: gra-
vitatem lepòri dare, stylum eloquentiæ, Hispa-
niæ eruditioni in humanioribus literis vindic-
tam, quin & exteris Gentibus in scribendo nor-
mam. Hæc porrò, quæ viris aliàs aliò distentis
placuerunt otia, cuique satis gnato videbuntur
studia. Gratulandum est itaque Salmantine
Academiæ, quòd tales tantosque Doctores
etiam nunc temporis creet, quibus vel otium
studium est: si ludus magnum est opus, quid
opus erit? Cum ergo nihil in eo à fide, erudi-
tione, elegantia, & sermonis nitore abhorreat,
typis & æternitati mandetur. E Regio Salman-
tino Collegio 6. Julii 1737.

Salvator Ossorius.

LICENCIA DEL CONSEJO.

DON Miguel Fernandez Munilla, Secre-
tario de el Rei nuestro Señor, su Escri-
bano de Camara mas antiguo, i de gobierno
de él; Certifico, que por los Señores de él, se ha
concedido licencia al Doct. D. Juan Gonzalez
de Dios, del Gremio, i Claustro de la Univer-
sidad de Salamanca, su Cathedratico de Prima
de Humanidad, para que por una vez pue-
da imprimir, i vender un libro intitulado
Diatriba, Epistolarum Fasciculus, que dá à luz
dicho Doctor, con que la impresion se haga
por el original que va rubricado, i firmado
al fin de mi firma; i que antes que se venda
se traiga al Consejo dicho libro impresso junto
con su original, i certificacion de el Corrector
de estar conformes, para que se tasse el precio à
que se ha de vender, guardando en la im-
presion lo dispuesto, i prevenido por las le-
yes, i pragmáticas de estos Reinos: i para que
conste, lo firmé. En Madrid à diez i ocho de
Julio de mil setecientos i treinta i siete.

Don Miguel Fernandez Munilla.

**

D.

D. HYACINTHI DE LA PEÑA ET VAZ-
quez Juris Cæsarei in Salmanticensi Academia
Doctõris, atque ejusdem facultatis Cathedra-
rum Candidati, Judicium.

ILLUSTRISSIMI nostræ Academiæ Cancel-
larii imperio obtemperans hunc Epistola-
rum Fasciculum censoria virga percurrendum
accepi. Imperio obtemperans dixi; equis enim
nisi, qui imperio cogeret, me ad istiusmodi
genus opera judicanda, vel invitum adduce-
ret? Novi ego ingenium meum quam sit exi-
guum; novi præterea tres viros hos facundis-
simos, quos admirari potius, quam judicio cen-
sorio perlustrari decebat. Nihil ab his prodiit,
proditque in dies, quod veterum, recentio-
rumque eloquentiam non planè redoleat. Non
defuit, qui Salmantinæ Academiæ eos Charit-
es, aut Gratias indigitaverit, bellissimè qui-
dem; quandoquidem sub triplici personarum
numero adeo arctè devinciantur, ut uno ge-
nio, uno numine, unoque nomine fælicissi-
mo fato complexentur. Magna mihi (ut alia
trium. vitorum plurima omni literarum ge-
nere conscripta opuscula mittam) de eruditis-
simis hisce Epistolis dicendi copia suppeteret,
si brevitati ubique studens munus mihi im-
positum non essem subiturus. Unum illud
præ-

præterire nefas duxi: qui ad eas legendas ani-
mum appulerit, Latinitatem sine fuce, Laco-
nismum sine obscuritate, lepores absque nu-
gis, sententias sine fastidio, germanam deni-
que eloquentiam reperiturum.

Præter hæc nihil in ipsis inveni religio-
ni, aut bonis moribus absõnum, publicæve
utilitati contrarium. Sic censeo. Salmanticæ
Idibus Septembris anno 1737.

D. Hyacinthus de la Peña
& Vazquez.

LICENCIA DEL Sr. MAESTRE-ESCUELA.

NOS el Maestro Manuel Generelo, i Es-
pínola, de los Clerigos Menores, del
Gremio, i Claustro de la Uiversidad desta Ciu-
dad de Salamanca, su Cathedratico de Prima de
Sagrada Theologia jubilado, Decano, i Vice
Cancelario en ella por ausencia, i especial de-
legacion del Señor Proprietario, & c.

Por el presente damos licencia à qualquie-
ra de los Impressores de esta Ciudad, para que
pueda imprimir un libro intitulado *Diatriba,*
Epistolarum Fasciculus, que dà à luz el Doct. D.
Juan Gonzalez de Dios, de dicho Gremio, i
Claustro, i Cathedratico de Prima de Humani-
dad desta Universidad, por quanto de nuestra

or-

orden está registrado, i aprobado, i no tener cosa mal sonante contra nuestra santa Fè Catholica, i buenas costumbres, guardando las ordenes, i pragmáticas de estos Reinos: i lo pueda hacer sin incurrir por ello en pena alguna. Dada en Salamanca à ocho de Octubre de mil setecientos i treinta i siete.

Emmanuel Vice Canc. Salaman.

Por mandado de su Sria. el Sr. Vice Canc.
Manuél Muñoz de Castro.

T A S S A.

TASSARON los Señores del Real, i Supremo Consejo de Castilla este Libro intitulado *Diatriba, Epistolarum Fasciculus*, que dà à luz el Doct. D. Juan Gonzalez de Dios, à seis maravedis cada pliego en papel, como consta de testimonio de Don Miguel Fernandez Munilla, Secretario de su Magestad.

FERRATA CORRIGENDA.

PAG. 14. l. 1. *Videsis, si lubet*, leg. *Vide, si lubet*. Reliqua dabit ultima pagina. Quibus demtis, suo respondet exemplari prelo mandatus Libellus, cui titulus, *Diatriba, &c.* Matriti anno D. 1737. Kal. Sept.

L. D. Emmanuel Garcia Alesson.
C. M. Gener. Corrector.

JOAN-

(1)

JOANNES MIRANDA J. C. JOANNI
Gonzalesio de Dios, Humaniorum literarum Antistiti, de quodam ab hoc Grammatices edito libello Censoria Epistola.

QUOD tibi non tam celeriter libellum hunc redditum curavi, noli ignaviae, alterive vitio meo vertere. Scias enim, meum omnem laborem, omnem curam, omne pæne studium in eo perlegendo consumsisse; adeò ejus venustate non minus quàm ubertate detinebar! Quid? An me putas parasitando tuam captare benevolentiam? Apage te cum tua ista falsa opinione: nosti jam ingenium meum. Quæ bona reperio, libenter prædico, quæ mala, honestiùs prætereò; vel si id minus possum, confestim, palàm, coràmque liberiùs damno. Sed ne in hoc quidem te profus temeritatis crimine absolvo, qui libellum hunc mihi tanquam Aristarcho, aut Phylóxeno cuidam missurum professus es; quasi non conscius tibi esses, in eo erroris vel minimi jacere nihil; aut si ita esset, futurum talem, qui caput meum omnino effugeret, etiamsi ingenii nervos, qua maxima possem vi extenderem. Quando autem sic contigit, non nisi impendio

A

rem-

temporis, quod in hac Epistola percurrenta triveris, te multatum dimittam. Scis equidem, nihil mihi vel gratius fore, vel jucundius, quàm ubique de lingua Latina differendi data copia, sicuti, ut paulatim ad profligandas quorundam nebulonum sententias fluat oratio. Sunt enim tales, qui non modò Latini sermonis nitorem, ornatum, elegantiam apud nostrates ferè amissam non lugent, sed, quod longè detestabilius est, inanem curam, inutilem laborem, contemptum oleum vocant doctorum virorum observationes, sudores, cogitationes de linguæ Latinæ reparatione tractantium. Horum aliqui satis esse ajunt, si quæ concipimus, ita explicemus, ut facilè quisquam intelligat; nihil amplius curandum: loquendum, ut intelligamur. Sed blaterones, blaterones! An isti putant, in eo Latinè loqui positum esse, ut non nisi face marginali, admotisque sæpè sepiùs Lexicis, percurri possit oratio? Immò ne hoc quidem; sed sacræ paginæ, atque sanctorum Patrum vestigia sequenda: quorum sententiæ vernaculâ ferè apud nos sonant multoties. Hos tu permodestè ex Despauterio: *Tu vivendo bonos, scribendo sequare peritos.* Sed ego, dum sano sincipite audiant, errori suo torquendos relinquo. Sunt & alii, & ex his, qui Jurisprudentiam profitentur, apud quos

quos nihil frequentius usurpari videas, quàm de Latini sermonis elegantia non esse anxie laborandum; satis esse, si Papinianum, Scævola, Sulpicium, aliósq; Jureconsultos imitemur. Tum, nihil amplius? Immò verò, inquam, vos ipsi inscitiam vestram proditis. Hoc ipsum & nos volumus. Sed Jureconsultos imitari, eos præcipuè, qui Augusti tempore, aut unà cum Republica florere, paucorum adeò fuit, ut, si Cujacium exceperis, & quos noscimus Edetanos duos (*), vix ullum invenies, cui non temere tantam laudem concedas. Interpretum aliorum judicium facilè veneror; sed Latinæ linguæ omissam curam doleo, damnòque; nunquam enim mihi imponent, faciliùs artis cujusque præcepta tyronibus, cæterisque professoribus planiùs exponi sub verborum pænè barbara cortice, quàm si syncerissimis, iisque propriissimis Latinis verbis exprimantur. Quin immò è Jurisprudentia maximè futurum arboror, si hujus farinae Authores jussu publico in ultimas terras exportarentur. Nam mitto illorum aut in foro, aut in gymnasiis nullam necessitatem. An non vides parùm accuratæ doctrinæ argumentum esse, ubi ejus Author ne Latinè quidem loqui scire videatur? Sed pestis

(*). Borrúllium, & Chafreonem, Salmantic. Acad. Primar.

hæc liberiùs jam diù grassatur, quàm ut medicinâ aliquâ cohiberi possit. Omnes ferè Artes, omnes scientiæ hoc morbo laborant, tantùm ideò, quia piaculum admissum credunt Neoterici, si rudem, miserandâque antiquorum scribendi formam non imitemur, aut quæ vel ex illorum scriptis hauserunt, vel denuò proprio Marte invenère, suaviùs, concinniùsque proferant: dolendum sanè delirium, sed privatis viribus fortassè insanabile.

Atque hi seseipso tantùm decipiunt. Sed quid, mi Jane, ubi videas ipsos quoque Ludi Magistros non solùm his opinionibus, sed & aliis longè perniciosioribus imbutos? Atqui sunt, & fortassè plures, quàm oporteat, qui & credunt superiora, & qui gariunt perpetuò, pueros satis ex ludo haurire, si nihil contra regulas, & grammaticos canones loquantur; domesticam exercitationem cætera tributuram. Cum hæc inaudio (audivi enim sæpissimè) continuò nasum bilis conscendit, atque acerbissimè commoveor. Superi istis malefaciant hominibus imperitissimis omnium, qui sunt, qui fuerunt, qui que futuri sunt. Si ita est, ut dicunt, qui fieri potest, ut vix ullus saltem mediocriter Latinitate imbutus è ludo exeat? Certè hoc non aliunde, meâ quidem sententiâ, pro-

provenit, quàm ex rudi, & impolita methodo, qua miserorum puerorum tenella ingenia non solùm ad Latinitatem non juvantur, sed infœliciter torquentur, ac detinentur: nihil ferè de proprietate verborum, aut de eorum trallatitia significatione curatur: nihil etiam de venustate, aut recta partium orationis colloca-tione differitur; & quod longè pessimum est, barbaram penè instituunt exercitationem; observationem omnino prætermittunt, quibus velut totidem cardinibus machina Latinitatis insistit. Quid enim, nisi monstruosum, ac barbarum loquetur puer, cui inter mille Authores, quos exercitatione gymnastica terit, nullum liceat imitari? Ibi enim audias loquentem Ciceronem, quem mox statim Grammaticulus aliquis sequitur: postea invenies vel Curtium, aut alium coetui intermixtum, ita ut si puer aliquem imitari cupiat, non id magis possit, quàm si simul Parthos, Medosque sua quosque lingua audiret strepentes. Faceffant ergo hi veræ Latinitatis corruptores, ac sciant, tunc demum se rectè pueros instituere, si quam exactissimè fieri possit, exercitationis, & observationis planissimam methodum tradant, atque hoc non aliter effici posse, quàm si pueris primis grammatices præceptis imbutis, altioris notæ

Au-

Authorem aliquem, Ciceronem puta, aut Cæsarem, & ex Poëtis Terentium, aut Horatium, ubi observare nominum, & verborum vim energicam, orationis venustatem, dicendi modum, & formam proponant imitandam.

Denique faciliùs fortassè mala hæc compercerentur, si vel unus in Scholis regnaret Sanctius noster, Sanctius ille Musarum delitiæ, Academiæ honos, exterarum gentium stupor, ac Latinæ suavitatis, & proprietatis Protóparens. Sed exultat, mi Jane, exultat. Et vel ob hoc solum piaculum à nostratibus admissum, undique barbarie torquemur. Fœlicem te, qui hoc uno libello Sanctium redivivum ostendis! Perge ergo, atque quibus vales ingenii viribus, Grammaticum hoc numen propitiare, quo factò, ab erudito quoque plus gloriæ tibi tribuetur, quàm Mortalium quisquam unquam sit assequutus. Ex Musæo nostro, & c.

Hujus Dissertationis, alteriusque ejusdem Authoris eruditissimæ Opellæ (Commentarii, scilicet, ad text. in leg. 2. C. de Maleficis, & Mathematic.) facta copia Joanni Cidio J. C., has tantum ab hoc ipso literas extorssi.

JOAN-

JOANNES CIDIUS SUAREZ A RIVERA

Joanni de Miranda & Oquendo amico suavissimo, Juris simul, Musarumque alumno S. P.

GO verò, Joannes scitissimè, non semel tacito mecum risu miratus, quam bellè, quam aptè tot tibi impositas sustineas Provincias, instar Prothei alterius varias naturas tibi inesse putavi: adeo (quæso in bonam partem accipias,) versipellem te facis, quando lubet. Quem nuper enim de subtilioribus Romani Juris apicibus feriò atque acutissimè ex publico suggestu differentem aspexi, ad forensia deductum, non nisi ad tabularum tricatum crediderim. Quid, dum laxandis animi curis ad amœniores Musas, aut Mathematica experimenta divertis? Proh Deum! Uno ictu Geómetram, Musicum, Phrygionem, Astronomum, Rhétorem, quandoque Medicum intueor. Et cum omnia plus quam mediocriter, nihil tamen in te nimis: adeò concinnè, adeò providè temporis momenta dispensas, ut ingenuas has artes, summo aliàs honore apud te cultas, uni Jurisprudentiæ quasi ancillas ministrare compellas: hoc præcipuè habens Phrygionis, ut rem omnem acu attingas. Me-

Medius inter tot hominum pugnantēs genios, nec his temere credis, qui severioribus, quas vocant, literis turpiter misso repudio, præter florida studia, cætera quæque utilia & necessaria nauseabundi fastidiant, inertes reipublicæ fuci; nec eos tamen amplexaris, qui grandibus tantum assueti, priscis Aboriginibus similes, bonas literas (quod assequi eas non potuerunt) pestem scientiarum inclamant, earumque cultores, velut hostes publicos, aver- sis animis insectantur. Digni utrique, mi Jane, qui cachinnos Democrito, qui lacrymas He- racleito extorsissent. Quam longè ab his diffe- ras, jucundissimis, quas ad me misisti opellis, planissimè ostendisti. Elucet in his cum jurif- prudentiâ, veræ Latinitatis, eximiæ eruditio- nis splendor. Haud mihi secus magna de te expectanti pollicebar. Venustissima illa de La- tinæ linguæ reparatione Dissertatio eo pollet ni- tore, ea ad rationis trutinam exactissima crisi, ut vel magnum Sanctium, quem patriis fini- bus nostra barbarie pulsum doles, lugêsque, ad nos iterum vel invitum revocarit.

Sed quid ego de tua eruditissima Diocle- tiani, & Maximiani Rescripti enodatione? Nemesim iratam habeam, si non credidi elo- quentia Ciceronem, Juris cognitione Papinia- num

num, Mathematicarum notitiâ Euclidem, Pro- lemæum, Archimædem tibi in ea scribenda affuisse. Singula enim hæc quæ tot herôes con- stituerunt, in te uno felicissimè réperi colloca- ta. Nollem, cum hæc dicam, me tibi blandi- ri persuadeas, aut præ nimio erga te amore, ea mihi temere excidisse; credas mallem eas tui in- gentis animi dotes esse, ut qui eas ex merito laudet, is utique imponere, aut assentari videatur. Scio hæc non æquo animo laturos, qui te, tuaque invidio dente corrodunt. Ast qui- nam hi sunt? Hi nimirum, qui disertissimi Sulpicii, Papiniani, Scævolæ facundiam tibi in exemplum tantum non barbari sermonis obtru- fere? Atqui satius pro gloria ab imperita rei- publicæ literariæ plebecula malle mulctari. Immo in hac causa mortalium te fortunatissimum exis- timo, ut qui eosdem nactus sis adversarios, quos bonis litteris infensissimos esse hostes experimur.

Plura ego alia ad te, ni jam mihi depre- candam veniam censerem, quod tuas suavissi- mas aureis hisce nugis, atque tricis offenderim. Si me tamen amas, ut abs te amari cupio, le- viuscula hæc, ut à tyrone concinnata, censo- riâ virgâ percurreris. Erisque mihi semper Cice- ro. Scis enim quanta inter Tyronem, & Tul- lium studiorum conjunctione necessitudo inter- cesserit, quantumque ille huic ut Aristarcho

detulerit. Nunc verò quod tibi præcipuæ tui animi dotes ut sis Cicero, dedere, meminisse te oportet arctissimam inter nos consuetudinem mihi ut tibi sim Tyro concessisse. Vale mi Jane, animoque alacriori utere. Ex meo Musæo, Eidibus Juniis.

JOANNI CID INTER OMNES CHARISSIMO.

Joannes de Miranda salutem plurimam.

UO die redditæ sunt mihi literæ tuæ, jucundissime Joannes, adeo rebus quibusque agendis eram implicatus, ut ne quidem iis pellegendis otium esset. Instabat namque, ut scis, Amari nostri examini dictus dies, & Patroni mihi munus publicè indicebatur: atque adeo colligendis animi viribus (jam diu enim adversæ fortunæ vi, ictibusque quassatæ marcent, & tantum non opprimuntur) necessum erat, tum otium, tum etiam, siquæ possem, vel à Musis ipsis aufugere. Postquam autem examen peractum est, qui animo tantum laborabam, cœpi ipso quoque corpore ægrota-re. Deus bone! quem non æneum hominem istius generis disputatio non confringet? Timui

certè, mi Joannes, ne velut quodam concitatisimo undarum vortice, ita & jurium inter se commissorum tempestate absorberer: Adèò undique, velut totidem monstra, morsus, ululatus portendebant Papinianus, Scævola, cæteri- que Juris nostri Antistites. Adde hisce peragen- dis tempus statutum, aptius, mediis fidius, ster- tendo, componendoque sopore capiti, quam disputando, alterive seriæ rei agenda. Hæc igitur fuere, quæ tandiù rescripsisse, ut optabam tardarunt. Nactus tandem, si non à negotiis om- nibus, at ab importunis, at à domesticis tri- cis quietem, nunc primum gaudeo, quod nos- tram amicitiam, studiorum conjunctionem, quin & ingeniorum sympathiam vel scribendo saltem liceat colere. Et quidem, nisi quod ubi- que me rubore suffundis, ut ferè assentatoris personam subeas, & ni te noscerem, ebrium agere crederem, gratissimæ admodum mihi fue- runt literæ tuæ, quibus de opellis meis iudicium profers. Tenuis illæ sunt, tumultuaria quadam festinatione collectæ, nec ultima, ut ajunt, li- ma politæ. Sed nunc primùm aliquid in eis esse venustatis, puritatis, ac, si mavis, eruditio- nis credo, cum à te emunctissimæ naris juve- ne, illas probari video. Hoc mihi unum opta- bam contigisse, ut qui gratissimam Romano-

rum facundiam in primis coleret, de rebus meis
 judicaret. Cæterorum iudicium parvi pendo. His
 nebulonibus profligandis defessus cingulum po-
 sui, atque è castris in urbem secessi. Mordeant,
 latrent, irasci porrò pergant, nunquam ii erunt,
 qui ratione id faciant. Quid? an putas istos æquius
 mecum acturos, quàm cum eruditissimo Cha-
 freone nostro actum est? En quomodò græcu-
 lum vocitabant ii ipsi, qui, quo cæli spatio
 tegerentur Athenæ, ne audierunt quidem. Por-
 rò quandiù sapias, istorum blateronum in germa-
 nam Latinitatem conceptum livorem non am-
 plius paveas, quam impurissimarum muscarum
 sagittas, spiculaque. Qui timere debeas charta-
 cea quædam spectra non animâ, non ratione,
 & tantum non sensibus, sed barbarie, sed far-
 ragine imbuta? Perge ergò atque veram, ger-
 manam, sanctissimam Romanorum facundiam
 toto pectore colito. Sanè hoc uno funiculo, ut
 plura ac sæpius scribam vel invitum adiges. Sa-
 tis erit, si te unum habeam auditorem, non qui
 nostrâ quæque, quasi te fugiant accipias, sed qui
 juxta mecum de his rebus agas, quarum non
 oria modo, sed & nomina ipsa sædissimo ig-
 norantia pulvere apud nostros turpari dolemus.
 Interea charissimum patrum Primarium nostrum
 meo nomine salvere iubeto, atque, ut te amem,
 scribito. Ex Musæo nostro Non. Jul. JOAN-

JOANNI DE MIRANDA AMICO
 suavissimo Joannes Cidius. S. P.

UOD tibi, ut tam diuturno silen-
 tio laborares, publicorum nego-
 tiorum moles causam præstite-
 rit, non adeò mihi facile persua-
 debam, quin aliquid ignaviæ,
 oscitantiaeve tuæ tribuendum putarem, aut
 potius nostrarum literularum tricis ineptissi-
 mis, quibus velut cæstro percitum jam te ini-
 tæ societatis tæderet. Hæc mecum rimanti, ac
 perpendenti, en tuæ occurrunt literæ, nus-
 quam, profectò dulciores, opportunioresque,
 cum me à tam anxia sollicitudine liberarunt,
 tótque suavissimi styli sponte sua fluentis ille-
 cebris animum jam curis lassum, ne dicam stu-
 pidum, relaxarunt. Deus bone! Quem non il-
 læ laxarent hominem, Marpesiâ licet caute ru-
 diorem, undique Terentianos lepóres, Tullia-
 nam facundiam redolentes! Ex eis planè intel-
 lexi, quantum tibi otii, temporisque delibent,
 quominus Musarum colloquiis vaces, perpetes
 illæ curæ, quas memoras, quibusque perferen-
 dis nec animi, aut corporis vires suppetant. Te-
 neo, multumque doleo. Sed, heus mi Jane,
 putasne, me conchas legere, aut Musarum con-

tu-

tubernio ad satietatem usque perfrui? Vidēsis si lubet, instituti mei rationem. A diluculo somno solutus, divinūque numen auspicatus, ad horam nonam in evolvendis nostræ Jurisprudentiæ libris tempus transigo. Tunc Auditoribus meis Arnoldi Vinnii Commentarios ad tit. *de Legatis*, ut moris est, explico. Remotis his, hora decima aut undecima alium auditorem excipio, quo cum *de Actionibus* differendum est. Dum hæc aguntur, interea viribus reficiendis textum aliquem de *Testamento Militis*, aut de *Furtis*, seu de *Officio Judicis*, prout fors dederit, octiduo rimari, ac extricare atra hæc Præpositura Academiæ mihi publicè indicta compellit. His accedit imbecilla, ut scis, valetudo tanto oneri sustinendo impar, ingenii tenuitas, tot undique rerum farragine hebetata. Dies nefastos quos vocant, ad me quod attinet, meras nugas semper duxi. Quietem ne per somnum quidem saluto. Bonarum literarum lepores, deliciæ, si quas unquam excolui, dum fata, Deusque sinebant, situ, & rubigine occupatæ misere languent, & marcescunt. Quid plura? Vel hisce literis tute ipse quam vera prædicem cognosces. Viden? illas omnis penitus eruditionis expertes, languidas, injucundas? ut impolito quodam, ac insulsissimo verborum corti-

ce

ce contextæ jaceant? quibus non scatent nugis! Quantum à tua suavissima loquendi formula abhorrent! Quæ aliter eveniret calamo, ut ajunt, currente, ab eo præsertim exaratis, qui nullum Latinæ linguæ usum, nullam penitus exercitationem habuerit? Qui in his conscribendis raptim, ac, velut canis Nilum, ut vetus est verbum, minutatim tempus sublegerit? Nonne hisce moribus præditus dignus tibi sum visus, qui juxta tecum de sanctissima, ac germana Romanorum facundiâ, quasi Atticus alter aut Cato olim cum Tullio in Tusculano differerem? quem emunctissimæ naris juvenem indigites? quo uno auditore, chartacea hæc spectra minimè tibi sint pertimescenda? Apagesis cum ista tua jocandi licentiâ, quasi mei ita essem oblitus, qui non hæc omnia humanissimæ tuæ, quam expertus sum, indoli, accepto ferenda existimarem. Utcumque sit, pergrata mihi semper erit officii tui in me commemoratio, aut, si mavis, assentatiunculæ, quarum adactus funiculo, vestigiis tuis studium inhærere. Absolvi ad Epistolam. Quod nunc superest (ne Gallæus non esse videar) huic nostræ ut des veniam. Gerendus tibi mos fuit, qui, ut scriberem, si à te vellem amari, præcepisti. Ego vero, mi Jane, non adeò patientiâ tuâ ab-

ab-

abúterer, cujus iterum vires experiri intendere-
rem. Sed tute ipse multasti. Hoc enim præ-
cepto effecisti sanè, ut siquam voluptatem op-
tima scribendo cœpisti, eam nunc mala legen-
do amittas. Vale. Primarius noster, quem sal-
vere iussisti, plurimam tibi salutem. Quæ mi-
hi commodasti manuscripta, de quibus mul-
tum te amo, en ad te iterum. Amabo te etiam,
si exemplar Gravinæ ad me quantocyus. Ex meo
Musæo. Eadem die, qua tercenti Fabii ad Cré-
meram occisi fuere.

JOANNI CID INTER ALIOS CHARISSIMO

Joannes de Miranda S. P.

T tibi de rebus nostris parùm li-
quere, suavissime Joannes, vel
inde colligo, qui me tanquam
non ita tum publicis, tum quo-
que & privatis negotiis disten-
tum, ignaviæ aut siquid illâ pejus existimes,
accusas. Quam tu mihi ignaviam? quam osci-
tantiam? quia paucis post acceptas literas tuas
diebus silui, & arctissimæ studiorum nostrorum
coniunctioni brevissimam hanc statui intercape-
dinem? at longiusculam timui, & ni inter me-
diam, ut ajunt, concionem calamum arripuis-
sem,

sem, fortassè diuturniorem: nunquam enim quâ
publicè, quâ privatim rebus agendis districtior
fui. Adde ejus esse conditionis, quæ, si non astu
providerentur, nos certè, remve publicam pes-
sumdarent. O miserandam hujus homuncionis,
quam ajunt, facilitatem, aptitudinem! Hei! ve-
reor, ni Deus aliter statuerit, evasura hæc, ut
quantocyus me ultimo aspersum cinere videas.
Tute ipse scis, quàm vera prædicem, sicuti &
mihi ipsi conscius sum, te sub levissimo sceno
ejulare. Et quidem, quia vel cum Scævola nostro,
aut unâ cum Papiniano, aliisve sacrae nostræ Ju-
risprudentiæ Patribus tempus ferè omne absu-
mis colloquendo: quod nullam sine libris ho-
ram, nullum ab his studiis vacuum diem trans-
igas, miserè adeò anxiaris? O lepidissimum vi-
vendi morem! quem ut ego, quem ut alii ita
facile institutum haberemus, perpetuo thure
Numinis aram venerari parùm esset. Equidem
libris quoque incumbere officii nostri est. Li-
bris etiam detinemur, circumdamur. Sed qui-
bus? Quàm inter se differunt Consultorum ipso-
rum, & qui proximè illos imitati sunt, Cuja-
cii, Donelli, Fabri orationis venustate, puri-
tate, soliditate, ac demùm dicendi copia frui,
aut spurca, ac panè barbara practitorum isto-
rum ubertate contundi! quod ut interim ha-

C

beas

beas (fortassè enim hac de re pluribus ΕΥΚΑΙΡΟ-
 ΤΕΡΟΝ differemus) en tibi quem ad manum ha-
 bui (jam diù illum offenderam) Gomecii nos-
 tri locum, dignum sanè, qui pedibus, qui ma-
 nibus, qui plena bucca rideatur. Agit ille de
 contractuum qualitatibus, ac num. 44. Baldi
 sententiam circa leg. si Stichum. §. Stipulatio
 de V. O. his verbis profert: *Propter quod Bal-
 dus in dicta lege dicit, quod Consultus illius textus
 conditor videtur fuisse quodammodo stultus & una
 bestia, sed certè ipse loquitur impudenter, & c.* Sta-
 tim ego. Et ò Sanctium, Sanctium! ubinam
 gentium sumus! Nunc autem si quicquam ita
 barbarum aut inconditum audivi, ille sim, quem
 vel Musæ ipsæ perpetuò oderint. Tu si melio-
 re memoria es, equid recordare? Atque hinc
 colliges quantum stomacho valeam, qui jam
 diù nisi allia hæc gustare quidquam potui. Por-
 rò nobis, quibus in summo pretio est, ut quid-
 quid dicatur, id suaviter, id luculenter ac con-
 cinnè fiat, fastidiosius aliquid aut ineptius, ne
 dicam stultius, obtrudi potest? Age ergo ac is-
 tis tuis parce quærimoniis: nam si illis meum
 animum ad miserationem sollicitas ΑΡΚΑΔΙΑΝ Μ?
 ΑΙΤΕΙΣ ΜΕΓΑ Μ' ΑΙΤΕΙΣ ΑΤΤΟΙ ΔΩΣΣΩ. Tecum
 planè dolerem, si longè à re literaria abhorrens
 invitus ad hæc revocareris studia; at cum in-
 ter

ter libros & degendum, & moriendum sit; in
 lucro maximo erit eos prope te habere, quo-
 rum lectione animus levetur, licet interdum
 assiduitate ac diuturna exercitatione vires debi-
 litari contingat.

Eruditissimi Gravinæ operum exemplar
 jam pridem ad te miseram. In eo maximè re-
 peries quam bellè inter se ludentes sacra nostra
 Jurisprudencia amœniores Musas amplectetur. Im-
 mò certè ut aërem verberent, qui Juris scien-
 tiam se absque reconditoris eruditionis auxilio
 assecuturos confidunt. De Primario nostro, qui
 nobiscum lusurum pollicitus, adhuc silet, mul-
 ta scire aveo: nisi quod cum vivere audio, cæ-
 tera penitùs ignoro. Patrum charissimum vale-
 re jubeto, ac ut invicem ames, vivito. Ex Mu-
 sæo nostro. Sole subeunte terga Leonis.

ERUDITISSIMO VIRO, SUAVISSIMO

amico Joanni de Miranda Joannes Cidius S.

UAM verum istud est verbum ve-
 tus, quod dici solet: ΠΡΩΧΟΣ
 ΠΤΩΧΩ ΜΕΓΑΙΡΕΤ; dum te video,
 facundissime Joannes, nostram
 tanquam Polycratis alterius for-
 tunam æmulantem, justasque querimonias den-

tibus, ut ajunt, nudis, irridentem. Hoc unum profectò, ærumnis meis augendis deerat, ut quò magis eram miser, eò potius invidiam compararem. Uterque negotiorum quâ publicæ rei, quâ privatæ pondere oppressi dolemus, atque ingemiscimus. Quæ te obruunt, & labore, & magnitudine longè latèque nostra superare non adeò excors sum, qui non videam. Domesticæ res, Academicæ, plurium causæ privatorum, & siqua sunt similia, in te uno viro solertissimo, patrefamilias, tutore, Patrono recumbunt. Ast non eò tamen velim quæ me impediunt curas, tramas putidas, aut cassas glandes existimes, mèque sub levissimo, ut inquis, ejulare fœno. Nam quod Papinianos, Scævolas, Sulpicios, & his parùm dissimiles Interpretes diutius versantem non parum me doctrinæ cum voluptate conjuncturum autumas, id ipsum & ego faterer, si rectè, atque ordine fieret. At verò in amethodica, tumultuariâque nostri juris Antistitum lectione qui velit oblectari, non magis id assequetur, quàm si plures audiret Amphiones, scitissimè quidem, se ΔΙΑΦΩΝΟΙΣ citharis canentes. Quin & te ipsum mihi quoque in hoc assensurum credo, ni illa obstarent malis avibus prolata verba, *Ignavia, & oscitantia*, quæ te adeò punxere, ut non nisi de me tam

acri

acri sumto supplicio, aliter expianda putares. Sed nunc quidem ingenuè fateor, potius tecum irasci me posse, quòd nimium te maceres, atque exerucies non sine valetudinis reique literariæ publicæ detrimento.

Ast sit jam aliquando nobis, si superis placeat, aliquis lugendi modus, ut plenis buccis rideamus nostrorum Interpretum concinnas, suavissimâsque loquendi formulas. Illud Patruo extorsit bilem, quod de Gomecio jactas: cum potiùs Baldo, quem refert, sit accepto ferendum. Et quidem tu quoque nimis in nostros Hispanos durus, quorum gloriæ ut sugillet, nullum non movet lapidem exterorum invidia: calidè fortassè, ne ab Hispanis ex Barbarorum colluvie videantur erepti, aut è nobis exhaustisse, quæ furciferi pro suis nobis obtrudere postea: (de quibus alibi fortassè latius.) Quod si nostri aliquando (immemores forsan, in patria esse Tullios, aut Sulpicios, quos possent imitari) minus aptè loquuntur, id ex ipsis exteris didicere, apud quos nihil solennius videris, quàm Latini sermonis imperitiâ miserè leges corruptas, & depravatas. Quod nusquam sanè nostris acciderit: aliud est enim inconcinnè loqui, aliud prorsus non intelligere, ut Alexandro evenit (Cujac. teste lib. 23. qq. Pap. in leg. 4. Si

ingenuus esse dicatur): qui, cum in textu legisset: *post quinquennium à die manumissionis nemini in ingenuitatem proclamare licere*, ingenuè ipse fassus est, minimè se callere, *quid sit proclamare in ingenuitatem; nisi, inquit, proclamator est præco, aut filius præconis, quæ officia sordida, & parùm digna ingenuis habebantur*. Viden' hominis facundiam, accuratamque sermonis diligentiam? exciditne Gomecio nostro quid tale?

Sed quid ego de Antiquario alio, quem Gofredus reprehendit, quod, invitâ Chronolôgiâ, postquam Ulpianum plus quam Tribunitia potestate fecerat Imperatorem, ex hujus constitutione novissimam Justiniani sublatam esse contenderet? Quid tunc Gofredus? Quasi ex libris Sybillinis abditam rem penitèns cruens: *sed tu advertè, inquit, quod Ulpianus non fuit Imperator, sed quidam Jurisconsultus, qui vixit ante Justinianum*. Papæ! ò reconditam, & planè abstrusam eruditionem, quam si Gofredus tam sedulo non indicasset, nullus unquam mortalium reperisset! Quod si ab ipso Gofredo scire aveas, quam Ulpianus floruerit tempestate, haud mora miserum Jurisconsultum è manibus, è consilio Alexandri severi Imperatoris eripiet, ut cum cæteris degat Prudentibus illis trecentis annis ante Christum natum, quibus Bartholus,

&

& Accursius omnes Consultos unâ velut fratres vivere coëgere. Bona fortassè fide à bonis viris id factum crederem, ut hac saltim via tot inter se dissidentium jurgia redigerem in concordiam. Eruditissimi Gravinae scriptis quantum homini occupato licet, utor assiduè. Plura tamen in sapientissimo viro offendi, de quibus tecum opportunius differam. Illud hic saltem annectere libuit, quod in tract. *de Origine juris* docet, in eo scilicet Proculejanos à Sabinianis differre, quod illi summæ juris rationi semper religiosissimè adhæreant; hi verò contra, juris spreto rigore, maximam æquitatem ubique sectentur. Quæ mihi duriuscula videntur: nam plurima in contrarium occurrunt exempla, quibus Gravinae opinio funditè convellatur. Unum afferam (ne te jam diutius teneam) ex illa jam satis olim profligata quæstione, *An servo communi ab uno ex Dominis (altero invito) manumisso libertas competeret, an prorsus esset inutilis?* Ubi Sabiniani juris addicti rationi, inutilem manumissionem esse, partemque domini manumissionis alteri accrescere totis contendebant viribus; dum Proculejani tantum æquitate subnixi servum rectè manumissum, pretio partis oblato, favore libertatis assererent. Quorum sententiæ ut benigniori Justinianus subscripsit in *leg. 1. c.*

C. de seruo communi manumisso. Illud nusquam negaverim, Proculejanos plus quam Calsianos subtilitatibus indulsisse, non his tamen, quas opponimus æquitati, sed iis maximè quæ dialecticis contexuntur argutiis. At hæc obelismos tuos desiderant.

Triumvirum nostrum literarum tuarum certiore feci, qui, quamprimùm otium sit nactus, à quibus nescio tricis, mihi iussit renuntiari, huic, quam suscepimus provinciæ, se pro virili parte consulturum. Tu verò ne quid respublica detrimenti capiat, utque te amem, da operam, ut valeas. Ex Musæo nostro quo die Cæsar Hispaniam citeriorem Romano Imperio subegit.

JOANNEM CID, AMOENARUM

Musarum gratissimum cultorem, Joannes de Miranda amicissimus salvere, ac rem benè gerere.

ARABAM, mi Joannes, suavissimis, quas dudum à te accepi literis, non tantùm respondere; sed & de rebus ipsis, quas & doles, & rides, paulò fusiùs disserere: cum ecce tot inter se mutuò collidentium ne-

go-

gotiorum turbines homuncionem certè, ac non tanto labori parem, propulsarunt, ut panem obrutus sim, nec nisi quasi Atlanticas subtus emensus aquas, spiritum demùm hauriam. Utcunque tamen, si donec torrens iste rerum quæ publicarum, quæ privatarum esuat, gratissimo literario nostro consortio quies indiceretur; nihilo feciùs quam solenni misso repudio, solvi contingeret. Non qui facti, qui nefasti dies sint, quiescendo dinumero. Non horarum saltem aliquot sedandis animi motibus conceditur interstitium. Instant clientes, garrunt Procuratores, mandatarii, negotiorum gestores, & id genus alii. Atque inter hæc qui colendis amænioribus Musis & domo, & foro sapissimè abibam, nunc formularum tantum præco, medio Musæo noctes, diestque juri dicundo præsum. Saltè si vel ex eo tanquam alluvione quodam familiaris rei fundus augetur. Quin, si vel fundus iste literarius dominum aleret; ast non nisi spectrorum thesauri, quæstuosæ sunt præmia advocacionis, apud nostri ordinis homines præcipuè, quibus à natura ipsa velut inditum est, ut præter verè honoraria, cætera quæque turpitudinem redoleant. Sed missa hæc facimus; quamdiù enim in Orbe Academico afcios agimus, fortassè & duriore Sirio torrebimur.

D

Sa-

non Sanè quàm moleste feto, sapientissimum
 Primatum nostrum, patrum tuum eò adac-
 tum esse, ut crederet, me, quem allegavi Go-
 mecii nostri locum, ideò tuisse, ut homini con-
 sultissimo notam impingerem; quasi ita vacuo
 sincipite sum, qui non videam, Baldinum esse
 quidquid inibi barbariem sonat. Quin etsi Go-
 mecio tale aliquid excidisset, nihili penderem.
 Scio enim tam apud eum, quàm apud ceteros,
 sive coetaneos, sive antiquiores, aut neoteri-
 cos Academiae nostrae Interpretes, solenne fuis-
 se, supersticiosa quadam religione, vetustiores
 Italos imitari, nec sine piaculi metu à Majo-
 rum, ut aiebant, scribendi more posse recedere,
 credidisse. Hinc Gomecii rudis, atque informis
 stylus; hinc Antonii Pichardi Hispanismus fe-
 rè perpetuus; hinc etiam aliorum: cum alioqui
 vel ex eorum praefationibus, & epistolis non
 obscure pateat, tum etiam apud nostrates vigi-
 lasse Tullios, cum inter Gallos adhuc non can-
 tabat Cujacius. Siquid ergò ab his, aut aliis ju-
 ris nostri Interpretibus Hispanis in veram, po-
 litamque Latinitatem peccatum est, proculdu-
 biò, ut tecum quoque sentiam, ab exteris illis
 didicere, qui duobus ferè saeculis in leg. I I. §.
 I. ff. de pignoribus, PRO ANTIXPHEIΣ, si Fabro
 credimus, legere Antiphona: de quibus si (ut
 pla-

plane indicas) pluribus rescribere mavis, & mi-
 hi gratissimum, & rei quoque publica utilissi-
 mum feceris.

Discrimen, quod inter Proculejanorum,
 & Sabinianorum Scholam statuit eruditissimus
 Gravina, hominis est non ex merito rem ap-
 pendentis. Nisi charta plus justo oneraretur, sex-
 centa afferrem juris testimonia, quibus oppo-
 situm plane demonstraretur. Nam praeter exem-
 plum illud, de Manumissione communis servi, quod
 ex sententia quoque Justiniani afferens ex leg. I.
 C. de Servo Communimanumisso, extant in ff. quam
 plurima, quae aliud agens ex Merilo, & aliis
 in unum ferè collegit D. Joannes Vela, dissentit
 33. à num. 59. quibus sic utitor, ut nos inter-
 rim ab illarum recensendarum onere defungamur.
 Sanè huic quoque sententiae subscribo, ut
 credam, Moduli sectatores, eò severiores quan-
 doque apparere, quò Metaphysicis, ut ajunt,
 abstractionibus dediti, plura ex mera subtilita-
 te aestimabant. iv Joannem nostrum, si criticis illis quandoque so-
 lutum videris, meo nomine salutato, atque, ne
 simbolo in communem hanc provinciam da-
 to, aufugiat, viribus omnibus indubito. Tu inter-
 rim, si quid votis possum, & meo, & rei publicae
 literariae bono, vale. Ex Museo nostro, pridie idus
 Augusti. D2 PRO

quam in Hispania confedisse, ut, qui plus nobis faverent, non parum largiri autumarent, si in discenda, docendaque Theologia aliquantum laudis tribueretur; in medicina vero, & veterum prudentia luscos, in amœnioribus Musis orbatos nos prorsus esse existimantes. Hunc errorem, nè dicam contumeliam, penitus convulsit sapientissimus Pater, solidissimis innuens argumentis, Hispanorum ingenia nullis unquam exterorum concessisse: nec viribus naturæ cuiuslibet subeundæ provinciæ destituta. Quod pluribus exemplis comprobavit. Ast non hîc opus, non hîc labor est. Ultrò nobis acuminis præstantiam, vel invitî forsan exteri concedent: eò enim rem eduxit disertissimus Author. Sed adhuc in amœniorum Musarum provincia peregrinos nos esse putant ferio. Non quod ingenio deficiamus, sed quod harum literarum studio quasi ingenita à natura indole, non ita magnoperè delectemur. Id, quod sub larva excusationis tegitur, plures Hispanos præcipites egit, ut insignis hujus calumniæ hamum devorarent incauti. Haud paucos nostrorum lamentari audio; superùm, hominumque fidem sapientissimè clamare: popularium ignavia, atque oscitantia procul à nobis abesse Musas. Quorum testimoniis exteri elati, quasi

bello

bello confectò, victores in nos impetum faciunt insolentiùs. Sed quo jure hanc nobis inurant labem, ab istis scire aveo. An forsan id obtrudunt, quod hoc literarum genere illustrium Hispanorum copiam desiderent? Sibi, credo, miseri blandientur de hac re campum obtenturos, eo nimirum fisci, quod tot iteratis barbarorum irruptionibus, tot continuis intus, forisque bellis Hispania, si qua ulla gens, attrita, non modò literas, sed qui eas coluerint, memoriam obscurissima oblivione latere sit necesse. Optima quidem conjectura, sed quæ, unde egressa est, reversa, fortiùs eos feriat. Quid enim, si adhuc in hac re, quàm longè nobis inferiores sint exteri ostendamus? Ego verò in ea sum opinione, nec temerè. Dinumera, si tibi placet, aut otio abundas, Hispanorum sapientum non modò Theologorum, sed Jurisconsultorum, Medicorum, Mathematicorum, omnisque eruditionis genere insignium virorum nomenclaturam. Si ullam aliam sub cælo gentem reperias, non quæ plures, sed quæ tot rei literariæ publicè heròes ediderit, ego sim restio. Quid si armorum strepitus, domi, militiaeque assiduæ contentiones plurimum aliorum memoriam è nostra non delevisset? Quid, si Hispanorum ingenia

me-

meriti avidiora, quam laudis, in hoc exteros imitarentur, qui vel ineptissimos centonum sarcinatos publico obtrudi conantur, ut saltem ex mustaceo lauream quarerent?

Denique nostrorum Principum, Procerumque sollicitudines, ac opes effusæ in construendis, reædificandis, ditandis, promovendis omni tempore tot literarum Academiis, gymnasiis, Collegiis, quibus omnes edocerentur artes magna Professorum frequentia, nonne solida argumenta præbent, quanta Hispanis cura sit Musarum, adhuc Marte regnante? Quid, inquam, regnante Marte? ipsa grassante barbarie, quam toties nobis in oculos impingunt, paucis, si poterero, ostendam.

ARGUMENTUM DISSERTATIONIS.

AD HISPANIAM SCIENTIAS OMNES

confugisse, ibique diu servatis, exteros collegisse quidquid bonarum literarum sibi adesse gloriantur.

E contra vero siquid barbarum, inconcinnum, aut amethodicum in nobis reperitur, maxima ex parte ab his ipsis accepisse, qui ad Hispanorum scripta, quasi sibi res esset cum Japonibus, aut Trogloditis, fastidiosissime nauseant. De utroque utinam faustis avibus, ita differam ut cum Plauto: uno in saltu lepidè apros capiam duos.

Id

Id rectius ut assequar, minime in scenam producam pristini illius temporis memoriam ab Augusti ætate ad Barbarorum irruptionem, quæ circa quartum sæculum accidit, Arcadio, & Honorio Imperatoribus. Quæ temporis intercapedine, mirum quantum Hispania cæteris Orbis Nationibus in omni literarum genere præfulserit: ut & victricis Romæ, etiam cum Musæ, & Apollo magno in pretio erant, ingenii palmam videretur præripere. Si enim Lucani nostri sublimitatem, majestatemque illam sacro igne furentis carminis inspicias, nec Græciæ Homerum, nec Italiæ Virgilium invidabis. Si facetissimi Martialis, Sextilii Henæ, Tragici Senecæ, Siliique Italici poemata percurras, vix similes ea ætate, quibus nostros conferas, invenies. Rhétores, Oratores plures dedit Italia. Non inferiores peperit Hispania, Junium Gallionem Rhétorem, Portium Latronem Declamatorum Principem, & alios. Unus Quintilianus (Marci Tullii pace dixerim) de Oratorum primatu cum Cicerone contenderet; quo cum exterorum testimoniis (nam à domesticis abstinere) non modò anceps bellum creditur Laurentii Vallæ sententiâ, sed ad Quintilianum inclinari victoriam Criticorum acerrimus Barthius existimat. Taceo Senecam Philosophorum ele-

E

gan-

gantissimum, Columellam Naturæ differtum indagatorem, Pomponium Melam, siquis alius, Geographiæ Principem, omnium Musarum ornamentum, Adrianum Augustum Trajani imperio, & sanguine proximum.

Non enim, inquam, Hispanorum eruditionem nobis in animo est asserere illis fœlicissimis temporibus, dum quies publica, Musarum præmia ingeniosissimis aliàs viris addebant stimulos; ast tunc maximè, dum belli cruor, reipublicæ tempestas abactis Musis, Apollinem Marti subservire coegit: dum Getarum, Scytharum, Vandalorum, aliarumque istiusmodi gentium irruptioni tota ferè patuit Europa: quod quarto demum sæculo accidisse, Arcadio, & Honorio Imperatoribus, supra retulimus. In illa igitur rudiori, quàm Aboriginum ætate, nihil fuit occupatum, quod non barbari occupantis conditionem, morèsq; induisset. Galliamque, & Germania siquid literarum Romanorum commercio suboluerant, penitèns vi hostium amiserunt. Italia ipsa, Græcorum sapientiæ æmula pristino exuta splendore, nihil nisi rudis mansit barbarorum Colonia. Philosophia, Medicina, dicendi illa facultas, atque eloquentia, linguarum veterum cognitio propè ab ejus finibus exularunt. Quid ni exularent, si nec patrii

trii sermonis umbra remanserit? Itaque & jus civile Romanorum, quod aliquandiù Ravennæ latuit, ab hac tandem excessit Longobardorum, Burgundinorum, Francicorum, aliorumque beluini ingenii hominum, grassante colluvie circa annum. 752. Quousque Lotario imperante, deletis Longobardorum pudendis legibus, jus Romanum pristinam majestatem recuperavit. Ac ei addiscendo Schola Bononiensis restituta fusu, atque opera clarissimi Irnerii Germani, qui jus civile, Græcàmque linguam Constantinopoli edoctus, postea in Italiam advexit anno 1130. Nec diu tamen juris ille nitor confedit. Nam extincto Irnerio, hiems quodammodo (ut Gravinae verbis utar) Jurisprudentiæ fuit, ut quæ Latinitatis, eruditionis præsidio destituta, veluti hieme cohorruisset: usque ad Alciatum, circiter annum 1500., à quo verus Romani juris cultus reffloruit in Italia, indeque in Galliam per Muræum, & Cujacium, ac in Germaniam per Reuchlinum, Erasimum, studio bonarum artium divinitè remearunt. Hæc sunt præcipuè, quæ de literarum fato in Gallia, Germania, & Italia à quarto ad decimum sextum sæculum omnium scriptorum calculo vulgo circumferantur.

Interea non adeò fata Hispaniam despexere (quod ΠΑΡΑΔΟΞΟΝ cuiquam videbitur) ut ejus-

dem Barbariæ fluctibus mergèretur, aut nullus literis tutus pateret locus. Nam primùm qui ad nos appulerunt Gothi, longè ab his, qui trans Rhenum, Alpèsque migrarunt, & moribus, & indole fecernebantur. *Erant* (inquit P. Bufier natione Gallus) *bello feroces, & strenui Gothi, sed ingenio promptissimi, artibusque dediti, ut ejus temporis Gothica ædificia, artificum in Mathematicis ingentem peritiam portendentia, testantur, quæque nos adhuc admirabundi conspiciamus.* Non adeò à literis abhorrebant, ut plures earum cultores è Græcia (ubi tunc maximè domicilium erat Musarum) ad se non appellerent, & præmio allicerent, summamque reipublicæ potestatem ad divina, humanaque omnia sapientissimis hominibus non crederent. Quorum auspicia (si Arrianam excipias pestem, qua inficiebantur) incredibile dictu erit, quantum reipublicæ literariæ adjecerint incrementi. Quidquid enim Græcia bonarum artium alebat, assiduo nobiscum commercio, velut permutatione quadam pro opibus, pro honoribus mercabamur. Hinc præter Latini sermonis peritiam (quæ ab ipsis Romanis accepta, diùque in Hispania latens popularem idiotismum Romane, aut Romance cognomine indigitavit) Græcarum literarum, omnisque eruditionis, quæ sacræ, quæ profanæ cultura, in qua an-

ante adventum Gothorum perpetuam sui nominis celebritatem posteris reliquere Damasus Pontifex, Idacius Lemicensis Episcopus, Ofsius Cordubensis, Juvencus, Prudentiusque Poetæ, aliisque plures sanctimonia, & sapientia commendabiles, nunc, ipsis regnantibus Gothis, altiùs in Hispania radices egit.

Dies abeat prius, quàm Philosophiâ, linguarum peritiâ, factorum cognitione conspicuos Herôes dinumerem, qui ab his temporibus ad Sarrazenorum irruptionem pro literis, ac religione strenuissimè certarunt. Liceat saltim (ut ex ungue leonem) in medium afferre Isidorum seniore, alterum ab Hispalensi, virum in paucis sacræ, profanæque eruditionis æregium: Lucianum Hierosolymitanum Presbyterum, qui Græcè scripsit opuscula, quæ demum Latine reddidit Avitus Hispanus & ipse: Paulum Orosium Historiographum elegantissimum, Divi Augustini quondam auditorem, & Divo Hieronymo ob sacras, profanasque literas arctissima consuetudine devinctum: Aprigium Pacensem Episcopum, Sacræ Paginæ Interpretum ob ingenium, & facundiam Principem indigitatum: Julianum Toletanæ, & Justum Orgelitanæ Ecclesiæ Præsules, & fratres, utrumque scripturæ sacroprofano interpretem disertissimum: Lici-

nia-

nianum Carthaginensem Episcopum, virum sua ætate eruditissimum, veneni poculo extinctum Constantinopoli, imperante Mauritio anno 590. hujus socium Severum Malacitanæ urbis Episcopum, ingenio, facundiæque clarissimum, fidei Catholicæ adversus Arrianos acerrimum propugnatorem: Eutropium Præsulem Valentinum S. Benedicti Monachum, virum, si quis alius, sacris, profanisque literis haud leviter instructum; Joannem Episcopum Gerundensem ex Lusitania, qui Constantinopolim profectus amore discendi, mox in Hispaniam reversus, sub Recaredi Christianissimi auspiciis Monasterium condidit anno 600., ubi monastica disciplina, omnigenæque eruditione fratres imbutos reliquit, qui sapientiam acceptam posteris tradiderunt: Maximum Cæsaraugustanum Antistitem, ingenio promptum, nitidum eloquio, carmine, & soluta oratione conspicuum, ut ejus utrôque stilo satis præclara volumina testantur. Braulionem sanctissimum Urbis Cæsaraugustanæ Episcopum: Julianum Toletanæ, Ildephonsum ejusdem, Leandrum Hispalensis. Quos omnes, si singulos intuearis, præter morum, vitæque honestatem, quâ beatorum sedes conscenderunt, omnium literarum facilè Principes admiraberis. (Consule Tritemium apud Gaspar. Scotum in Bibliot.

Bliot. Hispan. tom. 2.) Hispalensis Isidorus, Leandri frater pro tuenda Hispanorum eruditione planissimè sufficeret. In Patria sub sanctissimi fratris auspiciis edoctus, is evasit, qui omnium ore, si Biblia cuncta perirent, Orbi universo scientiarum lumen solus accenderet. Quæ cum satis sint aperta, nec Exteris ignota, calamum abstineam, ne ipsi splendori obscuro stilo tenebras offundam.

Denique Juris Civilis cognitionem ab ipsa demum Italia profugam requiris? Contemplare, amabò, Gothos antiqui Romanorum juris religiosissimè observatores, quos quidem moribus, & consuetudine utebantur, ut ex veteri Fori judicum lege constat. *l. 8. lib. 2. tit. 1.* Quousque Euricus Gothorum ipse Princeps, Galliaëque domitor circa annum 470. Procerum, Magnatumque conventu habito Toleti, sacrorum Præsulum annuente Concilio, primus leges edidit Latino idiomate conscriptas, ipsi Romanorum prudentiæ mirum in modum consonas. Hæ sunt veteris Fori sanctiones, quas *Fuero juzgo* noster idiotismus appellat. Eo artificio (quod singulariter notat Cujacius, dispositæ, ut in duodecim libros adinstar Justinianei Codicis dispertiantur. Sed ipsum audiamus Cujacium: *Qui Hispaniam* (inquit *lib. 2. feudor. tit. 11.*)

II.) & Galliciam Toletō sede regia tenuerunt, ediderunt duodecim constitutionum libros æmulatione Codicis Justiniani, quorum authoritate utimur sæpè libenter; quod sint in eis omnia ferè petita ex Jure civili, & sermone Latino conscripta, non illo infuso cæterarum gentium, quem nonnumquam legimus ingratis: ut gens illa, maximè quæ consedit in Hispania, planè cultior cæteris hoc argumento fuisse videatur. Audebitne aliquis hoc acerrimi critici testimonio in Hispanorum eruditionem canina lingua oblatrare, aut nos nudis irridere dentibus? Illud nos hæc omnia docent à primis illis Getarum temporibus, quibus reliquæ ferè Europæ regiones barbaros induere mores, Hispaniam cæteris cultiorem ut cum Cujacio loquar, Musarum omnium, ac religionis tutissimum fuisse præsidium. Sicque mansisse ad octavum sæculum, quo viliorum gentium Arabum, Sarracenorumque ditioni divina, humanaque omnia turpissimâ occupatione cessere. In tanta reipublicæ calamitate monstrum esset, penitus jam cum religione labantem libertatem, modicum saltem, ne totum iret in præceps, sustinere: Musis autem, & Apolline in aliam Provinciam ire iussis. Sed nostræ gentis popè divinus genitus ad omnia natus, Marti simul, Minervæque litabat.

Quid-

Quidquid enim literarum intra fines Hispaniæ colebatur, ne simul cum Imperio exularent, in loca tutiora, quæque natura abdita, atque inaccessa hostium incursum, montibus, rupibusque muniverat, velut ad arces confugere. Huic rei aptissimæ Catalanniæ, Aragonumque Provinciæ, Lucensis Galleciæ Civitas, quas à Maurorum vastatione integras perstitisse constat. Ibi Latinitatis, bonarumque literarum cultus, jus incorruptum, germana Philosophia cum fide, ac religione servata latere partim in Oscensi Acadèmia (quam illis temporibus indibatam, ac intra Paræciam S. Petri ejusdem urbis permansisse ad annum 1354. quo Petrus IV. Aragoniæ Princeps rursus eam instauraverit, plurimi bonæ notæ Authores cum P. Mendo subscribunt) partim in diversis Benedictini Ordinis Monasteriis, quæ rectius cum Mavillone dixeris Acadèmiis: in quibus literis cum fide imbuti, velut è Trojano equo prodire haud dissimiles Ildephonsis, Leandris, Fulgentiis, Eutropiis, Isidoris, summi illi heróes, qui rudioribus sæculis scintillas sapientiæ conservarunt: ut non modò Hispaniam, sed exteras quoque gentes fulgentissimo lumine illustrarent, paulò ut inferius apparebit.

Nec huic negotio Arabum dominantium

F

in-

indoles obstitit. Vix enim credibile est, quâ
 mentis avidâ contentione hoc genus hominum
 in bonas artes, præcipuè Philosophiam, Me-
 dicinam, & Mathematicas incubuerint. Quidni
 id facerent, ab Ægyptiis edocti, omnium scien-
 tiarum, siqui alii, callentissimis? Unde namque
 Aristotelis, Hippocratis, Ptolemæi ne nomina
 quidem ad aures nostras pervenissent, ni Abên-
 roes Cordubensis, perpetui Aristotelis Interpre-
 tis, nec Græco Philosopho secundi Arzaëlis To-
 letani, Mathesis peritissimi, Abben Zoar His-
 palensis Medici præstantissimi, Rasis Ibnu Tho-
 pail, hujus filii, Abbubahar Ibnu, Chalson
 Granatensis, Gebberi Chimicorum facile Prin-
 cipis, Saig Edelbeirar Malacitanæ Urbis, Aben
 Agatin, Aben Madi, Avicenæ denique elucu-
 brationes nota trium illorum opera effecissent?
 Porrò Hebraicæ synagogæ tam apud Mauros,
 quàm Hispanos illis temporibus frequentissimæ,
 plurimum juvêre ad abstrusiores Biblior. sensus
 enodandos, gentisque Hebraicæ antiquitates il-
 lustrandas, quorum, licet annilibus referta fabel-
 lis, adhuc monumenta supersunt, quibus non
 una ornatur Bibliotheca: ut quidquid ubique ter-
 rarum in sacris literis Medicinâ, Philosophiâ,
 Mathesis notitiâ nunc elucubratum intuemur,
 non alio, quam è nostræ Hispaniæ finibus pro-
 diis-

diisse constet ipsorum exterorum testimoniis.

Interea dum hæc ab infidelibus artium in
 Hispania spargebantur semina, sanioris doctri-
 næ specimina illustria præbebant sanctissimi un-
 dequaque Herôes Eterius, Isidorus Pacensis,
 Eulogius Martyr, Albarus Cordubensis, Boni-
 tus, Prudentius Episcopus Trecensis, Verus His-
 palensis, pluresque alii, præcipuè è Monacho-
 rum cœtu illustres viri, qui à Majoribus accep-
 tas cum religione literas, non modo inter Ara-
 bum, Rabinorumque ineptias servarunt incor-
 ruptas, sed ab his ipsis, instar sapientum apum,
 plurima decerpserunt ad sacras literas, Medicinam,
 Philosophiam, Mathematicas; quarum cogni-
 tio infidelium erroribus defæcata, inque Monas-
 teriis diù servata, clarissimos peperit omnigena
 eruditione Doctores Hispanos, exterósque: qui
 non aliis scientiis se imbutos acceptum ferre de-
 bent, quàm nostræ regionis Monasteriis, quæ
 velut altera Noëmi arca, in illo barbariei cata-
 clysmo incolumes cum fide Musas foverunt. At-
 que hinc, ut solet, assiduo cum aliis ejusdem
 professionis alibi terrarum degentibus commer-
 cio, sapientiæ lampades quasi in Eleusinis sacris
 accendisse, non unum adest testimonium.

Mitto Philosophiam Aristotelis ea tempesta-
 te obscurissima latentem oblivione à nostris Ara-
 bis

bis primùm Cordubæ excitatam, hinc per Hispanos (superstitiosæ gentis purgatam deliriis) in Galliam advectam, inde in Germaniam, & Italiam derivatam. Unde quæso tot Medicinæ arcana, Chimicæque artis peritiam eduxisset Paracellus (quem falsò Chimicæ authorem vulgus scriptorum indigitat) ni eam à Basilio Valentino Germano Ordinis S. Benedicti per Tritheimium accepisset, ut Elmontius, Boile, aliique non levibus conjecturis existimant? Atque ad ipsum Valentinum unde hujus artis notitia pervenisset (prorsus in eâ gente ignorata) ni mutuò, ut dixi, utriusque nationis Monasteriorum commercio, Gebberi Hispalensis Chimicæ peritissimi, aliorumque lucubrationes è finibus Hispaniæ prodiissent? Floruit Gebber circa ann. 704. longè ante ipsum Valentinum. De illius scriptis, quæ in Lixiensi Bibliotheca se vidisse refert Hermannus Boheraavus, natione Batavus, hanc ipse tulit sententiam: *in ejus libro (inquit Prolegom. ad instit. Chemic.) infinita experimenta, & quidem verissima hodiè experta habentur, & quidem quæ hodiè pro recentissimis inventis habita sunt.*

De Mathesis peritia in exteris excitata idem judicium esto. Quotnam hujus artis mirabilia, quasi nova, aut recentia ab his quotidie accipimus, quæ diu antea in Hispania inveterata fuere?

No-

Novi Orbis notitiam aliquot retro sæculis ante Columbum primus aperuit Arzæel Toletanus Cosmographus peritissimus, qui XI. floruit sæculo circa annum 1069. Hunc igitur constat orbem in duo hæmisphæria divisisse, viamque primam ad Americam detegendam demonstrasse, plurimis inibi, latisque regionibus exaratis. Testantur id P. Fournier lib. 14. cap. 25. Hydrograph. Lansbergue obs. Astron. & Mallet. Vide Botell. in *Hist. de las Cuevas de Salam.* Thelescopii inventum, Jacobo Mezio Batavo, qui anteriori floruit sæculo, tributum, ex Mavillone constat, jam antiquitùs fuisse vulgatum. Refert enim, in quodam Italiæ Benedictino Monasterio Autographum se inspexisse plus quatuor centum annis antea scriptum, quod Ptolemæi cum Telescopio astra contemplantis imaginem portendebat. (Vide P. Feijoo tom. 4. disc. 12. §. 10.) Jam verò, si veterum monumentis credimus, plus quàm compertum est, Mathesis cognitionem (si nostram excipias Hispaniam, quò Arabum industria fuerit invecta, aut potius instaurata) à cæteris Europæ regionibus adeò exulasse, ut præ nimia hujus artis ignorantia nostros Hispanos, qui maximè dediti his literis fuere, velut Magiæ suspectos, exterii illorum temporum execrarentur. Hinc licebit conjectari, non aliunde in vulgus emanasse

se tot de antro Toletano, Cordubensi, & Hispalensi fabellas, atque ineptias: nisi quod inibi Mathematicæ florerent (ut ex veterum constat monumentis) quas exterorum barbara vetustas inter scelestas cacodæmonis artes collocabat. Hinc non semel accidisse, ut si quis ex nostris Mathematicis instructus ad alias gentes appelleret, in eum tamquam Magicis erroribus deditum, religiosissimè stulti animadverterent. En huic rei confirmandæ facetissimum exemplum, ut alia omittam.

Silvester secundus, qui circa annum 1130. floruit, Pontificum albo adscriptus, in Monasterio Hispalensi cum religione Mathematicis instructus, cum hujus artis in Italia artificiosissima aliqua edidisset experimenta, Deus bone! attonito similes Romani, infami venefici epitheto virum sanctissimum deturparunt: quem, postea comperta fraude, ob morum, vitæque integritatem sacra apotheósi inter Divos veneratur Ecclesia. Unde obiter patet, quisnam hujus artis apud exteros, quisnam apud Hispanos esset cultus. Nec temere crediderim beatissimi hujus Pontificis ductu, & auspiciis aliqua hujus artis ex Hispania in Italiam volumina delata, quibus melioribus sæculis imbuti exteri incautis nobis imponant, Authorum se laudem assequu-

quitos, dum exceptoriam exercent. Nec his contenti impudentissimè ambient (ut bellè P. Feijó) cum veterum Hispanorum fuissent discipuli, Recentiorum nunc esse Magistri.

Hi fructus literarum in Hispania illis publicæ calamitatis temporibus dum armis cedebant togæ, dumque alibi non belligerandi, non libertatis tuendæ causa, sed inertissima quiete, turpique otio fordebant Musæ. Sed à duodecimo orbis redenti sæculo, cum jam nostrorum virtute penè profligatis hostibus, respirare Hispania, ac pristinam majestatem velut postliminio cæpit recuperare, quanti gens nostra fecerit Musas, nunquam intetitura monumenta testantur Academiæ, Palentina ab Alphonso IX. Castellæ, Salmantina ab Alphonso IX. Legionis, Regibus erectæ: accitis ex Sertoriana Academiæ, universaque Hispania viris, qui artes omnes tantum non profugas in hæc præsidia reducerent, publicèque docerent. Sed postquam Palentina Universitas nostræ Salmantinæ, ut olim Alba Romæ, succubuit sanctissimi Regis Ferdinandi auspiciis circa ann. 1230., verè encyclopædiam in hac regione adesse miraberis. Quàm bellè, quàm aptè Marinæus Sículus, cum de quatuor Orbis gymnasiis ageret! *Parisiensi*, inquit, & *Oxomensis Academiæ*, *Theologia*, & *Phi-*
lo-

lofophiæ; Bononiensi Juris Civilis laudem plurimè præcipuè concesserunt; at Salmantina omnium scientiarum principatum meritò detulerunt. Cui mirum in modum consonat Sacræ Rotæ decisio coram Francisco Penna 5. Junii ann. 1591. ibi: *In Civitate Salmantina una est celebris, & antiqua Universitas multis Romanorum Pontificum donata privilegiis, & innumeris Regum Hispaniæ munita præfidiis, quia in ea speciali quadam prærogativa literarum omnium videtur considerare domicilium, & c.* Sed hæc, & si qua sunt similia tantæ Academiæ ornamenta, clariora sunt, quàm ut nostra indigeant facula. Itaque filum orationis fractum subnectamus rursus.

Ergo ad decimum tertium sæculum literas in Hispania florentes vidimus hucusque. Nunc ab his ipsis temporibus ad hæc usque nostra perpetuum Musarum imperium ibidem continuatum, paucis, si potero, ostendam. Prodeant in hujusce rei comprobationem eruditissimi undequaque Herôes, qui ipsum decimum tertium sæculum ornarunt, Alphonsus Rex Sapiens, Astronomorum facile Princeps, Lucas Tudensis, Raimundus Pennafortius, Rodericus Ximenius, qui, Auberto Miræo testante, tantam linguarum facultatem Concilii Lateranensis Patribus visus est assequutus, quantam ab Apostolorum

ata-

ætate ulli hominum negabant contigisse. Prodeant denique primævi illi Doctores Salmantini, quibus germanam prudentium veterum in legibus Partitarum avidissimè expressam, Medicinæ instaurationem (Latinitate, perpetuâque Cathedrâ Avicænâ, Hipocrateque donatis) Mathêsis denique peritiam debemus, editis Alphonsinis Tabulis, quo nullum gens ulla opus edidit elaboratius, aut augustius.

Nec his dissimiles, ni forsàn majores, sequens protulit sæculum. Taceo Musarum omnium coryphæos Guidonem, & Petrum Perpinianos, Albarum Pelagium, Joannem Vallesteros, Nicolaum Emericum, Franciscum Martini, pluresque alios eruditione commendabiles viros. Adhuc orbem literarium sui admiratione stupentem rapit divinus ille Majoricensis, gentisque Cataluniæ gloria, Raimundus Lullius ob incomparabilem omnium scientiarum cognitionem, earumque tradendarum artificiosam methodum, unde Rhenanus Alsatius ita gecinit:

*Grammaticen libans primum in fusca arte re-
aminq; liquit. hunc bonu, orationisq; izub
-bqqs Innumeros quada simplicitate libros. mutenod
-on Sensa sub incultis latitans præstantia per bis, qui
-nadal Quæ possint mentes erigere usque piis.*

G

Hinc

Hinc instructi prodire admiranda illa literarum monstra Picus Mirandulanus Italiae, Jacobus Stapulensis, Bobillius Samorominus Galliae, Henricus Cornelius Agrippa Germaniae, Petrus, Jacobusque Canterii fratres Frisiae numquam interitura ornamenta.

Decimum quintum saeculum illustrarunt praeter eruditissimos, nec ignotos, Joannem Consobrinum, Lupum de Oliveto, Jacobum Magnum, Raimundus Sebeide, qui Tolosae docuit, Franciscus Batho Parisiis, Joannes Palomar Viennae, Fortunius Garcia Bononiae, qui primus Jurisprudentiam apud exteros barbarie deturpatam, ipsis ante Alciatum tradidit incorruptam suavissimo germanae Latinitatis stilo, bonarumque literarum adhibitam culturam. Fuit hic sodalis augusti illius Romanorum Collegii, quod Bononiae his temporibus erexerat Cardinalis Albornotius, ne popularium doctrina intra fines Hispaniae clauderetur. Incredibile dictu erit, quot viri eruditissimi ex eo prodierint, quantumque reipublicae literariae adjecerint incrementi. Unde illud, obiter observatum, nefas duxi praetermittere, quod tunc demum primae bonarum literarum scintillae apud Italos apparuerint, planaque confederint, cum, Albornotio favente, coeperit Bononia, hoc propere laban-

te saeculo, sapientum Hispanorum commercio frui. Unde si, teste Gravina, ab Italia primum in Germaniam, & Galliam aemulorum Musarum cognitio fuit derivata, oportet rectius hoc beneficium ferre acceptum Hispaniae.

Non me hinc in sequens labire saeculum sinunt duo hujusce conspicua literarum lumina Alphonsus Abulensis, quem Tostatum vocant, & Ferdinandus Cordubensis, ut aliis valedicam. Quorum ille, ut plurima omittam, omnium ore vulgatissima, cum duodeviginti annos explevisset (verba sunt Possevini in apparat. Sacr.) scientias, disciplinasque paene omnes est assequutus. Ferdinandus autem, Abrahamo Bzovio testante, cum ex Hispania in Galliam venisset, universam Parisiorum Scholam vertit in stuporem. Memoriter, inquit, tenuit Bibliam totam, Nicolaum de Lira, scripta S. Thome Aquinatis, Alexandri de Ales, Joannis Scoti, S. Bonaventurae, & aliorum in Theologiae completorium. Decretum quoque, & omnes utriusque Juris libros. Et in Medicinis Avicenam, Galenum, Hippocratem, & Aristotelem, atque Albertum, omnesque Philosophiae, & Metaphysicos libros, & Commentaria ad unguem memoria retinebat. In allegando fuit promptissimus: in disputando acutus, & a nullo unquam superatus. Denique linguas Hebraicam,

eam, Græcam, Latinam, Arabicam, & Chaldeam perfectè legebat, scribebat, ac intelligebat. In omnibus Italia, Galliaëque gymnasiis publicè disputans condicit omnes; ipse à nemine vel in minimo convictus, &c. En perpetuæ florentis eruditionis Hispanicæ ad sextumdecimum sæculum, quo alibi primùm bonarum literarum scintillæ sunt ortæ, argumenta non levia.

Sensim ad foelicissima illa tempora pervenimus, cum Deo propitiore, humaniores literæ in Italiam inductæ Alpes trajecerunt, atque uno finitu Gallia, Belgio, Germaniæ primum Græcorum, Latinorumque ingenium eluxit. Quanta ab hoc sæculo omnigenæ eruditionis messis in Hispania fuerit, quæ aliàs, sterilefcentibus eloquentiæ campis, tot Philologiæ flores ediderit, non ita quisquam facile conjecturabitur. Nam præter Academiæ, non modò in hac regione, sed in remotissimis Americae Provinciis, Regum nostrorum auspiciis, his temporibus erectas, quæ trigessimum numerum excedunt, plurimas quoque in Belgio, & Germania, aut noviter stabilitas, aut denuo instauratas, Hispanorumque doctrinâ florentes admiraberis. Inter quas Bononiensis, Lobaniensisque eminent in perpetuum nostræ gentis eruditionis monumentum. Unde illa bonarum literarum

rum flores suboluisse, quousque auspiciis Albornotii Hispanorum ditata Collegio? hæc autem dum Belgio in Hispanorum erecta colonia, nostrorum, quos docendi causa missimus Doctorum (ut Ludovici Vives, Ariæ Montani, Antonii Perezii, aliorumque plurium) cæpisset commercio frui? Una tamen præ cunctis Academia loquatur Complutensis illis erecta temporibus, sumtibus Francisci Cisneros, quem meritò alterum Ptolemæum indigitaberis, quod ejus auspiciis, hinc inde è nostra Hispania eruditissimis accitis viris, Bibliam evulgandam curaverit Hæbraicè, Græcè, Chaldaicè, atque Latine: opus quidem toto terrarum orbe decantatum, & quo uno intemeratæ fidei argumento veterum linguarum peritiam in Hispania eò usque virentem vel inviti fateantur extranei.

Quod si nunc velim huc Hispanos evocare, qui omni literarum genere ab his temporibus perpetuam sibi laudem peperere, novam patiar ex copia difficultatem. Non quod olim pauciores, aut forsan non longè plures istiusmodi extiterint viri; sed quod aut temporum longinquitas, aut Typorum veteribus ignoratus usus, innumeros, ut credibile est, è nostra memoria subduxerit. Totius Europæ cultiorum gentium Philologos præstantissimos acer-

vatim dinumera, unam Hispaniam cæteris feraciorẽ hoc hominum genere planissimè comperies. Ast rursus, si singulos æstimes, intuearis, cum nostrisque conferas, næ lippis laborabit oculis, qui plures numero externos à nostrorum uno conditione antecelli non videat.

Prodeant in Scenam Italia, & Venetiæ quasi palmam Philologiæ prærepturæ cum suo Alciato, Laurentio Valla, Pomponio Læto, Jano Parrhasio, Petro Victorio, Acciayolo, Politiano, Hermolao Barbaro, Bembo, Majoragio, Jovio, Sadoleto, Julio Camillo, Bartholomæo Riccio, Naugerio, Sigonio, Paulo Manutio, & siqui sunt, similibus. En ex aduerso Hispaniam prodeuntem ad pugnam, stipatam præstantioribus longè Heroibus (æqui, bonique æstimatores viderint) Alphonso Garcia Matamoros, viro sui sæculi criticæ artis facillè Principe, & qui pro asserenda Hispanorum eruditione Apologiam conscripsit, Ario Barbosa Lusitano, Didaco Gratiano, Gundisalvo Perezio, Achille Stacio, Antonio Covarrubia, Mendozis duobus Didaco, & Francisco, Gundisalvo Pontio Leonio, Laurentio Baldo, Petro de Valentia, Antonio Nebrissensi, Petro Fonseca, Joanne Mariana, Ludovico Crucio, Joanne Petreo, Emmanuele Pimenta, Ambrosio Mo-

ra-

rales, Jacobo Falcone, Gáspare Barrerio, Joanne Verzosa, Jacobo Salvatore Solanio, Joanne Vilchio, Ludovico Tribaldo, aliisque pluribus Græcæ, Latinaeque eloquentiæ verè instructoribus.

Obtrudat nobis Belgium, obtrudat Germania præstantissimos viros Reuchlinum, Langolium, Sciopium, Erasmus, Lipsium, Salmasium. His eant suppetias Insulæ Britannicæ cum Thoma Moro, Joanne Barclajo. Atqui contra, opponemus Franciscum Brocensem, Petrum Joannem Perpignianum, Joannem Ludovicum, & Melchiorem Cerdas, Benedictum Ariam Montanum, Ludovicum Vives, Hieronymos Ossorios consanguineos, quorum alter Episcopus Silvensis in Algaribus, alter in Lusitania Eborensis Canonicus florere. Emmanuelem Albari, Joannem Christophorum Calvetum, Josephum Gonzalez de Salas, Franciscum Macedo, Petrum Ciaconium, Antonium Perezium, Petrum Ciruelum, Franciscum Vallesium.

Plaudat sibi denique Gallia Lambino, Muræto, Budæo, Turnebo, Ramo, Scaligero, Petro Fabro, Petito, quique omnes exuperat, uno Cujacio. Hos omnes fasces submissuros credo nostris Heroibus Antonio Augustino, Antonio Go-

Go-

Goveano, Didaco Covarrubias, Andreae Resendio, Albaro Gomezio, Hieronymo Zuritæ, Laurentio Ramirez de Prado, Didaco Tevio, Sebastiano Foxio Morcilio, Hieronymo Blancas, Bernardino Gomezio Miedes, Andreae Pinto Ramirezio, Martino del Rio, Michaeli Thomasio, Joanni Griali, Thomæ Tamayo, Joanni Baptista Suarezio, Francisco Amaya, Ramos del Manzano, Melchiori Cano, Bernardo Aldereto, Martino de Roa, Joanni Genesio Sepulveda, Roderico Caro, Francisco Ferdinando Cordubensi, Andreae Lacunæ, Petro Joanni Nunnesio, Francisco Turriano, Joanni Caramueli, Nicolao Antonio. Vix suffero anhelitum.

Plurimos consultò prætereo, ne nimis fastidiosus nomenclator appaream, cumque viderim, quem nuper laudavi, Nicolaum Antonium (nosti viri eruditissimi acumen, nosti ingenium totius Europæ Regionibus celebratum unius sæculi Hispanos Scriptores sub indicem redigere tentantem, ne quidem duobus ingentibus voluminibus id assequi potuisse. Quid si his temporibus natus esset? Deus bone, quot, quantosque novimus Musarum omnium coryphæos, qui nuper abierunt hinc in communem locum! Taceo eruditissimos Aguirrem Cardina-

nalem, Villarroelem Benedictini Ordinis micantia sydera. Adhuc panè vix conclamatos lugemus Academia nostræ bonarum literarum delicias, Felicem Palacios, Joannem de Ayala, Michaellem Perezium, Joannem de Haro, Carolum Elizondum, ut plurimum nunc superstium verecundiæ parcam.

Unde hæc ergo in Hispanos toties objecta barbaries? Unde hæc invidiosa calamitas? At, at, at! hoc illud est, nimirum, quod viderint ex nostris aliquos non ita eruditionis sollicitos, non puri sermonis diligentes, vernaculis ferè vocibus in Theologia, utroque Jure, Medicina, & Philosophia incuriosè nimis, atque amethodicè scribentes. Atqui, siqui sunt hi, idipsum ab exteris didicere, apud quos Græci sermonis, bonarumque literarum ignoratione, quam diù serpere diximus, artes omnes ab origine sua prorsus aberrare, ac nihil nisi somniis, deliriisque involutas jacere nemo non videt. Quid enim sperari poterat ab hominibus adeò Græcológiæ callentibus, ut pro *ANTIPHONIS* legerent *Antiphona*, pro *ΑΠΟΘΕΩΣΙΣ* *Hypotheca*? Dum alii sanioris cerebri, ut sæpissimè Accursius, dum in similia inciderent, *Græcum est, non legitur*, proferrent? Quid quod Bartholus, quique eum more pecudum insequuti sunt, in

ea erant hæresi, ut omnes Jurisconsultos trecentis ante Christum natum annis floruisse existimarent? Sed & quod longè turpius est, quot Latinæ linguæ imperitiâ lapsus in veterum exterorum scriptis animadvertimus! Cujus tam crebra suppetunt exempla, ut qui ad eos legendos animum appulerit, *non tam Latine, quàm Theutonicè* (verba sunt Gravinæ) *eos loquutos sibi persuadeat*. Nec mirum, cum in ea tempora incidissent, sub ea gente nati essent, ubi si Alcianto credimus (in procem. 3. tom.) quasi apophthegma Delphicum à Doctoribus sui sæculi jactaretur: *Latini, Græcique sermonis diligentiam, bonarumque literarum culturam non inutilem modò, sed sanè noxiam ad Jurisprudentiam imbibendam esse*. Cui satis ad stipulatur vetus quoddam Epitaphion, quo rudis illius ætatis boniviri Manibus cujusdam Philosophiæ Magistri parentabant:

Hic jacet Magister noster,

Qui disputavit bis, aut ter

In Barbara, & Celarem

(Ita ut omnes admirarent)

In Phaplesmo, & Frisefomorum:

Orate pro animas eorum.

His moribus imbuti exteri, homines alióqui ingeniosissimi, famâ doctrinæ Hispaniam trajec-

jecti, quas incorruptas servabamus artes, assiduo, ut solet, commercio aliquantulum apud incautos deturparunt. Atque in dies hæc pestis grassaretur, ni eruditionis perpetui assertores Hispani scientiis ab erroribus defæcandis seriò invigilarent. Non modò enim, ut diximus, servarunt incorruptas, sed barbariei fæce inquinatas in pristinum nitorem asseruerunt.

Hinc primum cum veræ Philosophiæ turbatis fontibus, sui ipsius oblitus Aristoteles nihil nisi monstra, anilesque fabellas exterorum ineptiis loqueretur, quis aptius Genesio Sepulveda Cordubensi Stagiritam Philosophum è commentariorum nævis vindicavit, sibi que ipsum restituit? Nonne hujus Philosophi dogmata non sine reipublicæ literariæ perniciæ (quidquid ex adverso rerum novarum cupidi consarciant) procul à Galliæ, Italiæ, Germaniæ finibus exularent Petri Rami, aliorumque calumniantium deliriis, ni Goveani nostri apologia eruditissima, ceu Phæbus tenebras, istiusmodi araneas ad Acherontem adegisset?

Quinam prius Theologiam Scholasticam Dialecticis tricis irretitam, ac pænè puerilibus quæstiunculis implicatam longè à veterum Patrum doctrina, Divique Thomæ mente aberrantem in primævam asseruere majestatem ante-

nostros Hispanos Victoriam, Suarezium, Castrium, Valquium, Molinam, Valentiam, Lugum, Ruizium, Granadum, Vegam, Medinam, Aragonium, Pontium Leonium, Cornesium, Melchiorem denique Canum, à quo edito libro de Locis Theologicis, non modò vera germanaque reffloruit Theologia, sed Latinius ipsa fari cœpit, Mabillone testante, *de studiis Monastic. p. 2. cap. 6.*

Jurisprudentiam Romanam miserè exterorum scriptis deturpatam nonne primus ante Alciatum, & Politianum, Fortunius noster Garcia suavissimo puræ Latinitatis stilo, bonarum literarum adhibita cultura, è barbarorum injuriis vindicavit? Quæ fanitas Gratiani Decretis, quænam legibus Romanorum integritas esset, ni his emendandis, ac restituendis toto animi nisu Antonius Augustinus CæsarAugustanus incubuisset? Quid purius, quid eloquentius ad Jus interpretandum desideres post Antonii Goveani scripta, cui Juris Civilis palmam unicè deferendam ipse censuit Cujacius? Nec Goveano inferiores æstimabis nostræ Academiae Themidis alumnos, quos verè amavit cohors Heliconia, Didacum Covarrubias, Emmanuelem Acosta, Janum Parladorium, Antonium Pichardo, Melchiorem de Valèntia, Ariam de Mesa, Joannem Solorzano,

no, Ramos del Manzano, Franciscum de Amaya, Josephum de Retes, Joannem de Puga, ut plurimos silentio premam temporis angustia pressus.

Medicina denique (quam olim exteros à nobis didicisse, ac mutuasse diximus) jam pænè ad languorem tot erroribus adacta, Hispanis nostris accepto fert sanitatem. A divino namque Vallesio accepit methodum, eloquentiam, Latinitatem: ut crediderim, vel hoc uno facundissimo professore, artem hanc Apollineam dici debuisset. A Christophoro Oroscio Salmantino etuditissimo, limpidissimis Græcorum fontibus haustis, è plurimum Interpretum erroribus, ineptiisque purgata mansit. Unde incorruptum Galenum, aut Dioscoridem stirpium scriptorem, restitutum haberemus, ni his illustrandis magni Lacunæ fax accessisset? Chymicam instauratam Laurentio Gozari, Anatomiam Petro Esteve, Valentinis, trium linguarum, & Mathematicarum peritissimis debemus.

Quid plura? Grammaticam ipsam Laurentii Vallæ, ejusque assecularum farragine inquinatam, à nostris Brocensi, Vivesio, & Nebrissenfi accepimus incorruptam: ut qui, sine his, ineptissimi Vallæ vestigia premens, puri sermonis nitorem assequi velit, non magis obtineat, quàm si Herculi elavam, aut fulmen Jovi contere-

tentet. Quam bellè ! quam aptè ad hæc nostra Sanctius ipse Brocensis cum Minervam suam Academia Salmantinæ dicaret ! ita enim eam alloquitur : *Et cum pestis barbariei penè totum orbem occuparit , tu sola hac nota inueneris , & innocens apud exteros accusaris , quasi ullam possimus Academiam reperire , ubi vera , puraëque Latinitatis indagatrix Grammatica doceatur . Quotus enim quisque est Grammatices Præceptor , qui Laurentium Valam , & eum sequutos non laudet , veneretur , exosculetur ? Hinc licebit conjectari , quales fuisse oporteat rivulos , qui ex tam cænofo , turbidòque fonte defluerunt . Viden corruptæ Latinitatis principia ab ipsis exteris derivata ? Ast quænam sit adhibenda medela , ipsum Brocensem ibi adhuc loquentem audiamus : Nunc tu , mater , huic tanto malo facile mederi poteris , si è Cathedris tuis Primariis Laurentio deturbato , Minervam , quæ tibi offertur , patiaris pro illo pueris explicari . Ne tamen suspectæ fidei testis in re propria Brocensis videatur , adito , si lubet , Sciopium , qui non aliam barbariei Hispanicæ causam adfert , quàm , quòd tot eloquentiæ thesauris domesticis affluentes , alibi frustra flagitemus opes .*

Habes , mi Jane , quæ de literarum fato in nostra Hispania , cæterisque Europæ regionibus tecum differere constitueram . Nonnulla
hic

hic annecti poterant de plagiariis librorum , his nimirum , qui nostris assutis plumis (cujus non unum habemus exemplum) non modò temerè sibi plaudant , sed adhuc nos lacestant , atque impudentissimè irrideant . Ah ! Si singula quæque suis sedibus rursùs collocarentur , plurimos Gallos (ut Plautina sunt verba) quantum volsi Ludii sunt , credo , glabriores remansuros . Sed jam nimis blateravi . Et longiùs meherclè quàm optarem , brevius tamen , quàm rei dignitas postulabat , excurrit calamus . Saxum erat hoc quidem robustioribus humeris versandum : nam ut vetus est verbum . ΠΑΛΙΟΝ ἄ γαρ πολιν σεισαι καὶ καταλατεροισ ἀμ² ἐπι κωρας αἰθῆς ἐσσαί ἀγέπαιες . Facile est quidem urbem concutere etiam imbecillioribus ; sed in sedem suam rursùs collocare difficile . Vale . Ex Musæo nostro XI . Kal . Septemb .

ERUDITISSIMO J. C. JOANNI DE
Miranda suus Joannes Cidius . S.

ETSI mihi satis sim conscius , Joannes facundissime , quot te impediunt curæ , quot rerum sollicitudines , ut ni sibi obstarent ipsæ , jam diù de tuo egissent capite ; tamen cum mihi nihil unquam fuerit antiquius , quàm aut te præsentem , quò magis discam , aut si mi-
nus

nus id possim, saltim per litteras absentem aliqui, has statui conscribere, ut mihi ipsi aliquando morem gererem, utque datam adimplerem fidem (ne aliter Græcam merito indigitares) graphicè depingendi fontem mineralem, quò me valetudinis tuendæ, ac reficiendæ causa contuleram, cuiusque beneficio, quod firmiori sim corpore accepto ferendum puto, de quo magnas Deo gratias habeo, atque ago.

Est ejus natalis locus sub Tamamiensi ditione, rustico Municipio quod XXX. fermè passuum millibus à Salmantica distat, quâ Meridiem inter Orientemque respicimus: Oppidum sanè non ignobile, & vicinarum copia, & fructuum ubertate. Abundat namque frumento, lino, pascuis, leguminibus, pomiferisque arboribus. Boum quoque, porcorum, aviùmque mansuetarum, siquod aliud, feracissimum. Ipsius situs alnetorum sepibus, fontium, sylvarum, camporumque prospectu commendabilis. Ast non eo tamen omnibus absolutum numeris existimes: nam præter Incolarum malignam indolem, ac rusticam versutiam, ob montium, quibus subest, propinquitatem spississimis nubibus obtegitur, assiduisque tonitribus vexatur. Aër præterea liquorum maceratione, olerum quisquiliis, leguminumque putredine corruptissimus, qui ob lo-

ci

ci planitiem, circumjectosque colles, quibus ei aditus, ac exitus intercluditur, redditur impurior. His accedit humiditas soli nimia perennium aquarum venis perpetuò resudantis: ut haud facile typum alibi invenias, cui tanta fontium ubertate indulserit natura. Omnes tamen crudissimæ temperiei, si nostrum exceperis Mineralem, qui duobus milliaribus ab oppido distans, per subterraneos meatus guttatim ex silice erumpit obstetrice natura: adeò tamen perennis, ut ex eo non homines tantum, sed ipsa quoque armenta, & greges hauriant, prætaque bibant. A Septentrione quò respicit, arva, camposque amoenissimos habet, ab Oriente sylvam in ingens spatium diffusam: à Meridie autem & Occasu collibus, & Municipio circumdatur.

Ast ne humi jacens, saxique nativi scrobibus absconditus hominum conspectum effugeret, sulphurei, quos emittit vapores, illac itinerantium nares continuò tangunt; prospiciens autem, & gustans, nihil nisi diaphanum cum nativa frigiditate percipies. Unde eorum error deprehenditur, qui has aquas acidulas quasi vitriolo imprægnatas, à quo nihil magis distant, confinxere. Sed minus alii ferendi Medicaltri, qui nuda textuum cortice muniti novis experimentis, sensibusque ipsis bella gerentes, aut Minerale

I

pro-

prorsus esse negant, aut ex sulphure tantum constare ex suo inducunt cerebro. Verum si chymica non fallunt instrumenta, effectibus comprobata, minus sulphuris habent, quam nitri & Martis, quibus maximè abundant. Quare mucum primarum viarum resolvunt, sitim compescunt, ciborum nauseam tollunt, alvum laxant, urinam movent, stomachum reficiunt. Hinc nephriticis, & qui obstruis humoribus laborant, aut mucorum sordibus vexantur, sacram meritò anchoram putaveris; è contra vero pthificis, hydropicis, aut qui nimia siccitate languescunt, nihil posset acerbius inveniri: ut eorum derideas insipientiam, qui, velut par impar ludentes, omnibus ferè morbis aquas in medelam adhibent. Huic malo causam præbere censeo, quòd cum obstruis humoribus expellendis quam sint proficua jam constet, Medici quas minus callent morbificas causas cœtui obstructionum adscribunt, quæ, si credimus Etmullero, sunt nihil aliud quam *Asylum ignorantie Medicorum*. Deus te ab eorum manibus diu incolumem sospitet. Ex Musæo nostro.
X. Kalendas Octobris.

JOAN

JOANNES DE MIRANDA JOANNI CIDIO
S. P.

IU erat, Joannes charissime, quod de salute tua anxie, perplexèque curabam: subaudieram quippè, nescio quo rerum adversarum malignissimo Mercurio, tibi Tamamien-
sium aquarum potu, quo præcipuè recuperandæ saluti utebaris, ventrem omninò fluxisse; ni præproperè caveretur, intestina omnia corruptum iri. Sciscitanti, ecquid certi res haberet, nihil planè certius afferebatur, præterquam uno velut amentium ore, in oppidulum, in aquam, in usum, in regionem denique convitia atque diæteria. Ast ego hominum vesaniâ percitus, parum abfuit quin pullatus quoque tuo parando funeri & incederem, & porro pergerem: donec alio scenæ motu, omnia fausta, prospera, felicia & evenisse, & eventura semper ab illis ipsis, qui antea una tabella superiora omnia proscripsere, & audivi, & mecum ipse plausi, risi. Sed ne in vanissimam fortè spem erectus, qui antea pullatus, nunc purpuratus fierem populi Proteus, te unum partæ salutis nuntium literis ad te datis compellare parabam, cum adfuit à te missus Rivas noster, qui literis tuis jucundis-

Iz

si

simis rem omnem aperuit, ac curâ, qua ange-
bar exolvit; ex his enim, & te salvum post tot
hominum variantes sententias advenisse, lætiore
animo intellēxi, & qua demum ratione factum
sit, ut de aquis Tamamiensibus tot contraria,
atque incredibilia jactarentur, planè deprehendi.
Ea quippe perspicuitate non minus quàm solidi-
tate de aquis ipsis, earum qualitatibus, tum
quoque vi à natura insita (mitto speciosissimam
topographiam, qua non parum delectatus sum)
differis, ut te jam Jurisconsulti suggestum exo-
sum, Physicorum scabella appetere videam: at-
que, quæ una erat tot diversarum opinionum,
causam sedasse.

Et quidem miram aquarum, fontiumque;
earum, præcipuè, quæ sanandis morbis aptissimæ
reperiuntur, & in dies reperiri possunt, varie-
tatem numero comprehendere, vel inde appa-
ret difficilimum, quod nec adeò patent earum,
quas è glebis ipsis subterraneisque meatibus, con-
trahunt qualitates, nec si maximè aliquarum,
aut omnium simplici qualitate gaudentium appa-
reret causa, ad numerum quæ mixtæ inde pos-
sunt exurgere, contrahi possent. Cum enim vim
illam, seu, si mavis, virtutem salutiferam non
aliunde habeant, quàm è spiritibus, salibus,
particulis, ac sæpe metallorum ramentis, quas
se-

secum dum per abditos terræ canales iter insti-
tuunt, auferunt, consequens erit tot aquarum
diversas, simplicisque qualitates existere, quot
quot sunt in terræ recessibus medendis infir-
mitatibus materiæ. Hinc quia gustu, odore, quin-
imò tactu, atque experimentis clariùs se produnt
sal, nitrum, alumen, & id genus alia, medi-
catis aquis duodecimum statuit numerum Kirke-
rius. Salfas aut esse nitrosas, aluminosas, vitrio-
latas, sulphuratas, æruginosas, calceosas, gyp-
sosas, metallicas, bituminosas, Mercurio infec-
tas, ferratas, ac demum lapidescentes statuens:
quasi tot in interioribus Geocosmi partibus sint
tantum materiæ, quæ in aquis ipsis salutiferis,
prout illis abundaverint, qualitates diffundant.
Quod si nullæ aliæ sunt (de hoc enim Deus vi-
derit) jam primum constat, tot aquarum gene-
ra mixtis qualitatibus inveniri posse, quot inter
se combinatæ duodecim eæ materiæ producunt
scilicet 479001600. ut planè non mirer, si post
iteratam Physicorum observationem, nihil am-
plius circa aquarum qualitates statuam, præter
id ipsum, quod à posteriori, atque ab effectu
colligunt. Inter diffusissimam hanc aquarum co-
piam, divinum esset, materiarum mixturam
digito demonstrare. At non ideo magis provin-
ciam humano generi maximè proficuum desere-
re

re debent. Unum meminerim sui Hippocratis elo-
quium. *Oportere, Medicum aquarum qualitates non
minus, quam temporis agnoscere vicissitudines*: quem
admodum enim gustu, odore, tactu, ita & vir-
tutibus differre certum est. Quod si seriò, ac ut
oportebat, factum esset, tum quoque tam ab-
surda, tamque in publicam perniciem fortassè
excogitata de Tamamiensibus aquis minimè ef-
futirentur, nec earum qualitatis indagatio homi-
ni Jurisconsulto, ac salutem in ipsis aquis quæ-
renti, esset relicta. Planè ob id ipsum & tibi gra-
tulator, & vel unus solus gaudeo, quia primus
sollertiore paucarum diecularum observatione in-
stituta, quæcumque his aquis inter Chymicorum
operationes patuerunt, & ad nos detulisti, ut pu-
blicæ instructioni profutura referasti. Tecum unà
libenter sentio, aquarum Tamamiensium vim
admirabilem ex admixtis, iisque ex abstrusis ter-
ræ ergasteriis, abrais, abductisque Martis, ni-
tri, ac sulphuris particulis maximè constare. Nam
& hæc omnia & ad sensum patent, & institu-
ta evaporatione manifestissima comperiuntur, si
vel sulphur excipias, quod inter ipsam dissipa-
ri necessum est propter ipsius spirituum tenuita-
tem. Hinc certè de obstruendis viis aptissimè,
quæcumque fæcum, aut urinarum expulsionem de-
serviunt, conjicere licet, nam & ferrum, (Mar-
tem

tem Chymici appellant proprio asterismo ♂) hoc
habet ut & ictericis, ac melancholicis medea-
tur, & de obstruendo spleni, lienique ac me-
senterio sit aptissimus. De Nitro patere ajunt
vim diureticam, incisivam ac resolutivam, hinc-
que & sitim sedare, provocare urinam, putre-
dini maximè resistere, & inter alia renum cal-
culos extrudere. Quibus admixtum sulphur dis-
sidentis certè naturæ id tantum efficiet, ut cer-
tè suo fervore cætera impura cóncoquat. Sed hæc
omnia an ita sint, Medicorum judicium esto.
Nobis quidem, gravioribus intentis rebus, Phy-
sicorum culinas habitare hætenus liceat, ne assi-
dua refrigeratione nidorem contrahamus. De Joan-
ne nostro nihil adhuc habeo. Sanctii nostri in
lucem brevi proditura, & quærere, & ad limam
revocare conjicio. Et, ò Salmantini honoris asser-
torem, si apud nos tandem aliquando regnaret!
Interea salute parta diutiùs utitor. Ex Musæo nos-
tro V. Kal. Octobr. 1735.

JOAN

(72)
JOANNI CIDIO JURISCONSULTO
diligentissimo Joannes Gonsalvus Humaniorum
literarum Magister S. P.

IS domum tuam adii, Joannes optatissime, nec mihi tui videndi copia facta, cum te jam pridem non videndi modo, sed coram etiam alloquendi non mediocri discrucier desiderio. Audivi enim te non multos antè dies, parum firmum cum patruo non rectè valente (quod non levi dolore meum percussit animum) hinc ad Tamamienses aquas concessisse, illas, quæ universo morborum generi facilè (si superis placet) auxiliatrices esse perhibentur. Vobis autem ut expetito auxilio percommodissimæ fuerint, scis, quam ardentè exoptem.

De restituta valetudine tua non obscura nobis adsunt argumenta, cum vix domum reversus jam statim foras exsurrexeris; sed hoc adolescentiæ tuæ acceptum referendum existimo. Non tamen sic in patruo accidisse conjicio, quem & perpetuæ lucubrationes, & annosa podagra, senibus inimica confregerint, & tantum non perpetuo addixerint lecto. Faxit D. O. M. ut illo & vegeto & firmo nobis diù frui liceat. Hoc assiduis precibus à Domino deprecamur.

Nunc

(73)
Nunc scias velim, me, interim dum tu aberas, convenisse Mirandam tuam, imò nostrum (ni mavis omnium:) illum dico Joannem Mirandam (O quem do!) virum apprime nobilem, omnigena probitate clarum, virtute prudentiæ præstantissimum, omnibus sapientiæ dotibus cumulatissimum; qui, nequid in homine numeris omnibus absoluto (utpote ad omnia nato) desiderare queas, præter summam legum peritiam, quas omnium laude felicissimè proficitur; in exhaurienda ex historicis chartis, veterumque monumentis expetibili fide, omnibus fere pilam præripit: qui Latini sermonis ubertatem Græca condire suavitate consuevit: qui denique totius ΜΑΘΗΣΕΟΣ ΕΚΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑΝ complexus est. Phrygioniam mitto, quam Pallas ipsa miretur, & (si fas dicere) invideat.

Ab hoc tanto viro, quem impensè diligimus, & te amari, & scripta tua probari scio. Ipso etiam hortatore, illius decantati Tamamiensis fontis cultissimam descriptionem (amœnissimam videlicet *topographiam*, & *hypotypôsin*) te suscepisse cognovi. Hypotypôsin dixi: utpote, in qua locus ille vel ipsis caligantium oculis obversari videatur. Quis non illam summis laudibus extollat? Quid epistolas tuas, ad ipsum datas

K

tis

tis refertas? quid illam, quâ Nostratum eruditionem fartam tectam reddis, Apologiam facundissimam? quid alia multa, quæ publicâ luce dignissima, privatos lares relinquere gestiunt?

Omnia sanè scripta tua, quæ vidi, Latina & pura sunt; tum verò elegantem quamdam præ se indolem ferentia, eleborata, inelaboratîsque similia: hoc est, ira latenter, ita dissimulanter culta, ut in eis se forma, non cultus ostendat. Horum stylus facilis, idem, profluens, numerosus, non anxie, non moleste diligens, magisque similis negligenti; sed ita tamen, ut eo pacto plus Veneris habeat: *Qualis Apellais est color in tabulis.* Quid igitur mirum, si nostrum quoque, sicuti Latonæ, *tacitum pertentent gaudia pectus*, cum tales prodiisse discipulos è ludo nostro video, quales fortasè jam nec magistros asperner? Perge igitur, macæ virtute juvenis: quaque doctrinâ, & eloquentiâ plurimum vales, & patrium, & Latinum sermonem ditare ne differ. Vale.
Ex nostro Musæo VIII. Kal. Octob.

JOAN-

JOANNEM GONZALEZ DE DIOS
charissimum, Humanarum Musarum cultorem
primarium, Joannes de Miranda
J. C. S. I.

AM quo te nomine appellem (Joannes scitissime) qui unâ solâ, eâque sat modica epistolâ ad Cidium nostrum data, ruborem adeò provocasti, ut quibus, præter fulvum, perpetuûmque pallorem cætera omnia invidit natura, mira metamorphósi ora ferè nostra redderes purpurata? Ast ego, etsi te omnium horarum hominem habebam, nihilo magis credidi, usque adeò primariam exuisse gravitatem, qui quandòque non facetè modò, sed & scurriliter quoque jocareris. Scilicet in hoc tamdiù tacuisti, ut cum primùm loquentem adspiceremus, tum etiam & aut à te fugere, aut ferè deliram encomiorum tempestatem impare virtute portare necessum esset? Profectò si is ego essem, quem tu ut sim, omnibus imponere & velle videris, & sentire affectas; ò, fortunatum sæculum! ò me, etsi tot adversis fortunæ casibus lacepsitum, tot ærumnis, animique angoribus conquassatum, præ omnibus fælicissimum! Non sapientem hominem, humana quæ sunt,

K2

li-

licet gravissima, turbant: non iratum fortunæ vultum formidat: non ipsam cæco impetu malorum tela quatientem horret: sua ipsa tranquillitate, veluti animatus quidam Olympus, adversorum casuum nubeculas, superiore mentis apice spernit, subque se positos placidè contemplatur. Hi sunt certè sapientis viri propriissimi characteres. Quem ego justam hanc mensuram non implere videam, cum ego non sapientem modò, sed ne sapientiæ quidem phantasma judicem: ut vel inde conjicias, eò magis à meis te laudibus abstinere oportuisse, quò certius, quàm inter meorum malorum procellas, sapientem minimè & egisse, & agere, compertum habes. Parce ergò; & nisi parentalem majorum nostrorum more homini nihil moranti sepulcrum, præparas orationem, meis laudibus abstineto; atque æquam (ut par est) dulcissimo stylo tuo subde materiam. Non Livius tuus, non Cicero divinam utrorumque facundiam inter arbusta, humilisque myricas consumpsere, qui si nihilo minus & dicendo & scribendo potes, & illorum vestigia sequere, & nobis imitanda propone. Vale.
Ex Musæo nostro III. Kal. Octob.

JOAN.

JOANNI DE MIRANDA JURISCONSULTO

sollertissimo Joannes Gonzalez de Dios
salutem plurimam impertitur.

CCEPI nuper, Joannes facundissime, elegantem abs te epistolam, doctam, copiosam, gravem, summo artificio conscriptam, summo ingenio: qua virtutis, probitatis, eruditionis, ingenii tui profectas, ut meritus es, à nobis in te laudes, pro tua singulari modestia, quasi per jocum à nobis effusas profiteris, & tantùm non mera deliramenta, meras nugas appellas. Hæc tu peregrinis, si fortè verbis tuis fidem habere velint, obtrudere conator. Ego verò, mi Joannes, qui te (ut cum Persio loquar) *intus, & in cute novi*: cum tuas ingentes dotes diligenter pensitaverim, non potui non & mirari, & probare: coactúsque sum & ingenium tuum suspicere, & doctrinam singularem tuam, quibus potuerim laudibus ornare. Cave autem existimes, me tibi nunc etiam his laudibus assentari. Testor enim meum in te animum, & fidem, nihil me aliud scribere, quam quod me sentire fas est; atque omnem gloriam, quantumque ea sit, virtuti tuæ inferiorem existimare. Neque ego ea de te ipso nunc ad te scribe-

re

re auderem, quæ apud Cidium nostrum, in scio te, sum professus, nisi splendor ipse nominis tui, cunctisque nota morum excellentia mihi ex intimo corde, ex ore, è calamo quasi jure suo extorsissent.

Quod autem ais (si licet cum Venusino dicere): *Sapientem hominem, non ardor civium, prava jubentium, non vultus instantis tyranni mente quatit solida, neque Auster dux inquieti turbidus Adriæ, nec fulminantis magna Jovis manus, tanquam de Tripode dictum accipio. Verum nec aliunde accipiendum illud, quod de Socrate Philosophorum parente, & principe sapientissimo vulgavit Ovidius, dum sua ipsius mala, calamitates, ærumnas, adversos casus inexplebili dolore commemorat; quæ omnia, si tuis conferre quis velit, inveniat fortasse non minora.* Ergo de Socrate sic Naso:

Ille senex dictus sapiens ab Apolline, nullum Ducere in hoc casu sustinisset opus.

En sapientem, en præterea senem; in quam tamen animi ægritudinem redactum! dum molestissimam Xantippen, dum Anytum divitem, sibi infensissimum ad necem usque, dum ipsos denique judices, quos, ad supplicium cum duceretur innocentia suæ admonuit (ne tunc quidem non docere sustinens) iratos, & inimicissimos

mos expertus est. Mitto ipsum Ovidium, qui pænè totus est in questibus, nec ideo à numero sapientum avocandus.

Ergo Joannes eruditissime, quando *tuæ te bona cognita produnt, nil ego peccavi.* Sane ego te non tam depinxi, quam adumbravi; *Quis enim Martem tunica tectum adamantinâ dignè scripserit? aut ope Palladis Tydîdem superis parem?* Tenenda est igitur nobis mordicus sententia lata, quam neminem non probaturum spero.

Et, quoniam meriti tanti sum laudibus impar,

Ne pergam culpâ deterere ingenii:

Has aliis mando, tua qui præconia latè,

Et miras dotes, ore tonante canant.

Vale. Ex Musæo nostro pridie Kal. Octobr.

ERRATA SIC CORRIGE.

Pagina 2. linea 5. sicuti, lege sic uti.

pag. 8. lin. 7. grandibus, lege glandibus. Ead. pag. lin.

19. linguæ, lege linguæ.

pag. 20. lin. 23. se, lege sed.

pag. 25. lin. 19. quodam, lege quadam.

pag. 28. lin. 11. clisteria, lege clysteria.

pag. 32. lin. 10. nonné, lege nonne.

pag. 35. lin. 21. studio, lege studia.

pag. 37. lin. 15. ægregium, lege egregium.

pag. 42. lin. 27. a'io, lege aliunde.

pag. 44. lin. 5. chimicæque, lege chymicæque, & lin.

6. & 14. & 21. pro chim.... lege chym....

pag. 59. lin. 21. Phæbus, lege Phœbus.

pag. 62. lin. 13. Viden, lege Viden?

FINIS.

(17)
... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..